

zeruko ARGIA

BANAKOLA: OKENDO, 22 - DONOSTIA - TEL. 426666 - PREZIOA: 8 PEZETA

ASENTXIO HONDARZABAL

NON ZER

Udazkenean uztarik ez

Ugalde3 gn.

Haziera Mailak

Oiarzabal . . . 7 gn.

Holandan Zehar

Alkiza10 gn.

TOLOSAKO EUSKAL KULTUR HAMABOSTALDIA

Ezaguna da kulturgintzaren inguruan dabilen jendearen artean Asentxio Hondarzabal. Omenaldi bat dela, Jaialdi bat dela, bertso saio bat dela, Euskaltzaindiaren batzarre bat dela, han aurkituko duzu tartean Asentxio.

Tolosara hurbiltzen den edonork daki euskal kulturgintzan dabilen gizona non ikus dezakeen. Hamabostaldi honetako kultur saioan murgildurik ikusiko du.

Arrakasta eta garrantzia dituen Ilgarren Euskal kultur hamabostaldia ospatzen dute Tolosan Urriaren 13tik 27ra arte. Aurreko astean eta oraingoan ere bai, bietan, eman du Amañok hamabostaldi honen berri.

Lehen orria merezi duen kultur gertakizuna da, ordea. Hori dela eta jo dugu Asentxioren-gana.

—oOo—

—Emaiguzu hitz bitan, Asentxio, Tolosako Euskal Kultur Hamabostaldiaren kondaira.

—1972garrenean hasi ginen. Ordurarte ez zen honelako kultur saioaldirik behin ere egin. Gipuzkoan behintzat hamabostaldi horren barruan egin zen gerrondoko erakusketarik garrantzikoena, taldeko erakusketarik haundiena, alegia. Geroztik asko ugaltu dira honelako ekintzak. 1973garrenean egin zena ere horren tankerakoa izan zen, gutxi gorabehera. Aurrekoan baino jende gehiago izan zela esan beharko genuke. Goraka doan hamabostaldia da, beraz.

—Merezi duen lana dela uste al duzu?

—Iaz horixe berbera galdatu zigun bere burua ezker aurrerakotzat jotzen zuen zenbaitek. Itxura denez, ez zion garrantzi gehiegi ematen gure lanari. Ez da dudarik, nahiko legezaturik ditu hoie-



Hondarzabal, Lafitte, Berriotxoa,

tako zenbaitek bere ekintzak nahiz eta berenez isilpekoak eta izkutukoak izan. Guk, berriz, lege barrukoetan ere nahiko komeria izaten dugu. Ez dute, beraz, hamabostaldi hauek guk nahi genukeen giharrerik. Ez dute ahal izango ere. Halere ez gintezke geldirik egon. Hain zuzen ere horregatixek saiatu behar dugu gehiago, gure baliabideak zenbaitenak baino mugatuagoak eta urriagoak direlako.

—Ezkerretik eta eskuinetik ditu, beraz, Hamabostaldi honek ahultzen duten jarioak. Bakar antzean aurkitzen zarete ala baduzue laguntzarik gazteen aldetik?

—Ez da erraz, ezinezko da, behar guztiei erantzuna emango lieken hamabostaldia eratzea. Etsitzeko arriskua dugu, dena edo na-

hi den guztia, irixten ez denean. Aurtan ez genuen Hamabostaldi hori egiteko asmorik. Bizpahiru urteko epea eta atsedena hartu nahi genuen. Baina hara nola etortzen zaigun gazte multzoa urtero egin behar dela esanaz. Lehen ere nahikoa utzirik bai omen dauzka-gure gauzak. Uhin edo olatu berri honek bultzata eratu dugu hamabostaldi hau. Lizardi elkar-tearen babespean antolatzen da. Baina, egia esan, "Udaberri Dantzari Taldeak" eta "Gure Txoko" elkartek asko lagundu digute. Gaztea ondoan lanean ikustek adorea eta poza ematen dizkizu.

—Berrito ere galdera gaizto samarra egingo dizut, Asentxio. Euskal Herria, eta Tolosakoa batez ere, ari al da Hamabostaldi hauen etekinik jasotzen?

—Zuhaitza gaztea da oraindik ale haundiak emateko. Indartzen ari den neurrian haziko, ugaldoko eta hobetuko zaizkio fruituak ere. Denbora behar du eta ongarri ona. Ematen dituen aleak ez daitezela hauzokoaren sailera erori behintzat. Hori da egungo gure egitekoetarik bat bederen.

—Z. Argiaren bidez zabaldu duzue egiraua. Halere emaguzu bigarren asteko ospakizunik garrantzitsuenen berri.

—Hitzaldiak daude oso interesgarriak. Adibidez, "Zer da eta nola ikusten duzu Euskal Herria?", Euskal antzerkiak, Euskal Herriaren XIX. mendeaz, Etniez, Historiurreko arteaz... Herri xehe haundiarentzat, berriz, hor daude 26ko euskal kantarien jaialdia eta

27ko "zikiro jatea" eta "dantzarien jaialdi haundia". Maila asko dago kulturaren barruan. Elkar osatzen duten kate mailak bezala dira.

—oOo—

Beharrezkoa du herriak biziko bada kulturkintza. Kultura da herriaren arnasa. Euskal kultura galduko balitz, hilik genuke Euskal Herria.

Herriaren arnasa bizteko eta idartzeko gerta dadila Tolosako Hamabostaldi hau.

BERTSOLARIAK

Jean Pierre Mendiburu, heletarra, izan genuen «Xenpelar Saria»ren irabazle. «Arrosako Zubian» eta «Gure Alaba» deitu bertsoei esker jaso zuen lehen saria. 605garren zenbakian ezarri genituen aurrenekoak.

Hona orain hemen «Gure Alaba» deitu bertsoak. Baita bigarren saria irabazi zuen Mattinen «Hauzoko baserri zenari» jarritako bertsoak ere.

Aspaldian isilik zegoen «Izazpi», berriz, Uztapideren liburuak esnatu du.

GURE ALABA Hauzoko

Airea: Amodioa gauza trixtea

Nahi gabeak izaiten ditu noizbeit gutarik bakoitzak
Eztiazten ditu jendeak, urgulusu ta zikoitzak
Bainan auzoan gertatu gauzak ez dira hanbat bortitzak
Diogularik pausatua da han ditu azken egoitzak
Ederragoak dira nork berak beretzat egin otoitzak.

Nunbeit gertatuz holako zerbeit guretake ez da bali
Gure baitarik ez dugu nahi bertze batendako jali
Bainan etxean delarik zauku bihotz barnea uzkali
Aingeruñoak zuen argia zaukulakoan itzali
Gure gogoa gau ilunaren iluneraz da estali.

Holakoetan, fedea lagun, behar dugu ihardoki
Eta gutarik bakotzak baitu nigar egiten goxoki
Ordu berean badakikegu otoitz egiten sanoki
Gogo bihotzak biak emanik kartsuki eta osoki
Zeruko Jaunak gure hileri dezan atea ideki.

Kasu horretan girelakoan gira orai samurrean
Hotz ikara bat sartua zauku gure bizkar hezurrean
Bizitzaren uzteak hola bere haurraren haurrean
Lazdura tzar bat eman derauku ta ezarri beldurrean
Atsegingarri guretzat deusik ez da geroztik lurrean.

Mundu huntarat etorri ordu ama baten sabeletik
Osaegilek ez dute ahal salbatu izan gaitzetik
Agertu ordu iguzkia da itzali zeru aldetik
Dolu minaren ilundura bat daukagula bihotzetik
Haurra eskaintzen dugu Jaunari orai ooren gainetik.

Batzuek haurrik ez nahi eta bertzek aldiz ezin ukan
Nahi ditugun bezala gauzak direlaketz arras bekan
Jainko Jaunaren nahier gaude nahi ala ez estekan
Bihotza beti daukagularik aingeruari perekan
Gure aldia da egoitea doluminaren errekan.

Gora ginuen burua behar, izan zerauku apaldu
Geroztik hunat ez dugu biek ez lo egin ez bazkaldu
Gure izana hormatua da ote ditake gesaldu
Jainko maitea ilunpetara alaba ez dadin galdu
Urrikal zaite ta haurtxoari parabiusa zabaldu.

Iduri luke gure biziak duela gustu karatsa
Gogoa lanbro, ilun batean, izar gabeko aratsa
Gogotik ezin kendua dugu izar haren azken hatsa
Gure ganberan sartzeko ere gira biak berdin lotsa
Gure aldean dagolakoan ohakoa beti hutsa.

Solastatzeko ere ez dugu, kasik batere talendu
Gure biziak behin betiko sumindura ukanen du
Haurtxoa gabe ez duelaketz gehiago deus zimendu
Oldartu gira gure alaba, Jauna, duzulaketz kendu
Ezin bertzean hasarreturik nahi dugu barkamendu.

Haurra sortzean, bizi emaille, ginen airos eta alai
Ta gaixoari etorri zaio zerbeit biziaren etsai
Aita-amentzat zer oinazea, zoin den bortitz eta salbai
Duelakoan sortuarentzat biek amodio nasai
Etsimenduzko oren hitsetan, Jauna, emaguzu kurai.

Gure alaba, Jauna, zuk otoi ezar zeru gorenean
Harentzat dugu amodioa haundi bihotzen barnean
Bakotzak maite ditu bereak pare gabeko helnean
Lehen bai lehen ager dadila, Jauna, zure aintzinean
Gure nigarrak ezti ditzazun zeruratuko denean.

MENDIBURU

Kontu emen! Euki gogoan!

Adiskide ta etxekojaunok!

Zuen enmasteentzako esku-erakutsirik onnea. Zuen sukalderako apaingarri

Eltze azkarra. Asadora-Freidora RADAR. Erre ta prejitzeko aukerakoa

SUPERCACEROLA A PRESION «RADAR»

Juegos Espátulas y juego Cubierto «RADAR»

LANTEGIA - INDUSTRIAS RADAR ESKORIATZA (Gipuzkoa)

baserri zenari

Baserri xahar maitagarri bat, oihan baten sahetsean,
egun guziez ikusten nuen, etxetik ateratzean;
orai lurrerat erori da ta pena daukat bihotzean,
nigar iten dut hor pasatako egun onez orroitzean.

Nik haur-denboran baserri hortan nintuen josta-lagunak,
Beti gogorat etortzen zaizkit hor pasatako egunak.
Ai zer andana biltzen ginenak, ahaide ta ezagunak!
Bertze mintzorik etzen gurekin, oro ginen eskualdunak,

Uda partean hor biltzen ginen igande arratsaldetan,
pareta xahar arrailakatu makur heieri pilotan.
Bero zelarik exeri eta intxaur azpian kartetan,
etzen halako telebixtarik guretzat denbora hetan.

Neguan ere, egina gatik horma ikaragarriak,
goxotasuna ematen zuen sukalde maitagarriak;
bero-beroa jartzen gintuen han zagon brasa gorriak,
atseginekin egoten ginen alki batean jarriak.

Sukaldearen bazter batean han zagon berriz labea,
hameka arto borobil eta ogi zuriak errea;
afaltzerako gehienetan taloa eta esnea,
lo egiteko sano baitzagon ume koxkorren barnea.

Oraino ere han berean da suillar tokiko harria;
pegar batean hor egoten zen iturriko ur garbia,
amona zarrak buru gainean goizean-goiz ekarria;
huraxe baino hoberik ez zen kendutzeko egarria.

Aitonak berriz iten zituen otarre eta saskiak,
hari begira egoten ginen hauzoko ume guziak;
Zer ixtorio pollitak hari ditugunak ikasiakq!
Gogoan daude ume denboran ikasi ta ikusiak.

Sasoinekuak haritzen ziren kabalekin lanian,
behiak sorro zelaian eta ardiak berriz mendian;
mando zahar bat ere bazuten bertze guzien erdian,
ume koxkorrek ibiltzen ginen aldizka haren gainian.

Egun guzia lanean pasa, afalduta arratsean
etxeko denak inguratua haitzen ziren otoitzean;
arrosarioa egiten zuten Urrian ta Maiatzean,
horiek oro ginitu dira baserria erortzean.

Hori ikusiz askok iten du «Zer gertatzen da?» galdera,
buraso zarrak hil ta joan munduaz beste aldera;
gazteak, berriz, lurraren iges, herrira edo kalera,
horra zertarik etorri zaikun baserriaren galera.

Estalkirikan gabe jasaten ditu bero eta hotzak,
horren itxura ikusi eta nigar iten du bihotzak;
abere basik baizik ez dauka geiago bizi-laguntzat,
orai horrera biltzen dirare basa-gatu eta huntzak.

Baserri maite, zonbeit bisita gaztean egin dautzut nik,
asko kantu're ikasi nuen baserri hortan entzunik;
ta orai berriz kasik iduri ez dela hauzotasunik,
hauzo artean ere ez baita lehengo goxotasunik.

Oraino bizi berriak ere badauka bere itzala:
bakotxa bere kontu hai gira, guhaur bagine bezala;
erdi lasterka iduri eta beti presan gabiltzala,
lagun urkoa geio maitatzen Jainkoak lagun gaitzala!

Azken agur bat egiten dautzut, baserri maitagarria,
jende guziek bakarrik utziz gaur lurrean eroria;
zu ikusteak hemen uzten nau malkoz beterik begia,
hola segituz ez da luzaro biziko Eskual-herria.

MATTIN

Uztapideri

— 1 —

Zorioneko zure liburu,
«Lengo egunak gogoan».
Ez dakit nola, nere eskutan
eroria da lengoan.
Ezjakin batek idazteko au
ain ongi nola dagoan,
zu goratzeko ez det arkitzen
itzikan nere agoan.

— 2 —

Eginkizun bat artutakoan
etзера txantxetan asten,
zenbat ordu ta buruauste zuk
liburu aundi au jazten...!
Eskolan beintzat denbora asko
etzendun pasa ikasten,
ta nun arralo ikasi dezu
orren ederki idazten?

— 3 —

Liburu oni ezin zaiogun
merezi duen arrera,
arrigarria, motibo gabe,
zuk egin dezun karrera.
Oraindik ere begira zagon
geure ixpillu zarrera,
lotsatu egin bear genduke
azaltzen zure aurrera.

— 4 —

Zuk ez diguzu euskera jarri
gaurko jakintsuen eran,
erri soillaren esaera ta
izkuntza dezu aukeran.
Kontseju auxa ez da izango
jakintsuentzat galeran,
ura garbia maite dutenak
iturri ontatik eran.

— 5 —

Alajaiñetan, Uztapide au
degu ortik onakoa,
bertsolaritzan paregabea
ta idazle modakoa.
Zeinek sinistu zartuta ere
zegoenik olakoa...!
Esaera da, berez bear du
izan «Billabonakoa».

— 6 —

Gazte denboran probatu zendun
makiñatxobat langintza,
lendabiziko morrontza eta
gero berriz ikazkintza.
Zuk diozuna: «Ni ezin orain
jakintsuen maillan mintza,
askoz geiago jakingo nuen
eskolan izan banintza»...

— 7 —

Txikitatikan lan gogorretan
ondo zaildua, jakiña.
Euskalerriko baso auetan
amaika txondor egiaña.
Nola ez degu estimatuko
orrelako ikazkiña?
Bertsotan eta idazten ere
ederki asko dakiña.

— 8 —

Orra noraiño iritxi zeran
zu zerekasa egin zerade
ezer ikasi gabea,
jakindurian jabea.
Len ikazkiña izana baiña
orain idazle trebea,
eskolan ere ezin liteke
egin karrera obea.

— 9 —

Zure munduko egunak ere
ez dira izan errezak,
zenbat mixeri ekartzen duen
diru ta ondasun-ezak...!
Guri bildurra ematen digu
garai artako pobrezak,
baiña batzutan ongi letorke
kentzeko gure lañezak.

— 10 —

Liburu ontan ez datorkigu
umiltasuna besterik,
aundinai eta arrokeria
ez pentsatu ikusterik.
Emen ez dezu nai izan auxa
besterik erakusterik,
berez aundia danak ez dula
beñere aundi usterik.

— 11 —

Osasunean zauden bitarte
liburu berria egin,
lengo izkuntza garbi orretan
berriro ere itzegin.
Euskalerriko plazetan saltzen
egingo degu alegin,
zure oroitzua maitagarria
sekula galdu ez dedin.

— 12 —

Eskabide bat egingo nuke
nere azken agurrean,
urteak azkar juaten dira
ta eriotza urrean.
Zure irudi bat eukitzeko
gure begien aurrean
monumentu bat merezi dezu
Euskalerriko lurrean.

IZAZPIK

Sozialismoa eta herria

Mingarri bada ere oso hotz hartu izan dute herri arazoa sozialismoa eta Marxismoak. Beste edozein agintemolde bezain larderikoi eta zenpatzaile bilakatu dira arlo honetan.

Hauxe bera esaten zigun "Larresorok" lehen asteko alean: "Jakina denez, Fraitziako Sozialista Alderdiak, Komunistak bezala, aiherruz eta errezelez begiratu izan ditu etni-arazoak eta desberdintasun-nahiak".

Behinola Mitterrand-ek eman zion erantzunaren berri ematen digu: "Ongi dakizue: ni Nièvre-ko deputatua naiz aspaldi honetan; eta eskualde hartan ez dago etni-arazorik. Aitor dut, beraz, problema horren gorabeherak, ez ditudala oso zehazki ezagutzen".

"Arrapostu horixe (edo hori baino gaiztoagorik ere ez gutxitan) jaso liteke asko eta askotan etni-arazoa beren haragian bizi ez duten sozialistengandik".

Salaketa berbera egiten dio Mujikari PSOE alderdiagatik Valenciako Vicent Venturak Cambio 16-ean, 151. alean.

"Badira, esaten dio, PSOEn ez dauden sozialista taldeak, ez bait du denentzat arrakasta berdina. Zergatik?"

"Ezin du ulertu zenbait egia, bere erakunde baterakoi eta zentralizatuak ez bait dio egia hori ikusten eta onartzen uzten. Nahi ta ezkoa da egia hori aintzakotzat hartzea, Mujikak samurki "taldeak" izenez bataiatzen dituen hoiak agiriko edo zentzuzko eztabaida batean parte har dezaten".

Badirudi Farntziako Sozialista Alderdia ohartu dela, herrien berezitasunaz eta nortasunaz arduratzen ez bada, jai duela leku askotan. Egiazko kezka ala itxurazkoa bakarrik du? Gauza asko agindu ohi da agintea hartu aurretik. Erraz jaxten da politikoa ardi larraz. Fruituetatik ezagutu behar da.

Guk ez dezakegu herrien berezitasuna eta nortasuna aintzakotzat hartzen ez duen sozialismorik onar. Hor konpon. Gizonaren eskubideak ez daitezke komenientzira muga. Politika moldeak eta taldeak herriaren eta herri horretan gizontzen den gizonaren zerbitzutan egon behar dute.

Gizona eta herria, berriz, diren bezalakoak dira. Ez nik nahi nituzkeen bezalakoak.

Inork ez du herriaren jaun eta jabe izateko eskubiderik. Ezta ordezkari ere herri horrek agintea ematen ez dion bitartean. Herri horretako talderen baten ordezkari izango du gehienez ere. Herria, denok osatzen dugu: zuk eta nik, gazteek eta zaharrek, gizonenak eta emakumeenak, gure seme-alabek eta gure gurasoek, ikasiek eta ezjakinek, zuriak eta beltzek.

Den bezalakoa dela gure herria, horri zor natzaio. Hori maite behar dut, txikia eta ezereza bada ere. Edonork maitatzen ditu haundiak eta indartsuak. Ikusten dena maitatzen da. Haundia, berriz, ikusten erraza izan. Txikia ikusteko krisailu guztiak piztu behar dira. Behean dagoenak eta behean jaisten denak bakarrik ikus dezake txikia. Norbaitek ikusten ez badu oso gorenean dago ala begibista motxa dauka. Hankazpian dauka agian.

Denan den herriaren eta herri horrek sortzen eta egiten duen gizonaren zerbitzutan ihardun behar dugu. Ezagutu egin behar dugu, lehenik, horretarako. Herri horren iritzia eta nahia jasiteko bideak jarri behar ditugu.

Ugalduz, indartuz eta haziz joan behar luke herri horren egiazko zerbitzarien taldeak. Aspaldidanik izkutatua beharko zuket, gure arteko jauntxokeriak eta taldekeriak, herri horren ona bakarrik bilatu izan bagenu.

Ordu da oraindik.

Irekitasunaren eta elkartasunaren turuta jo du orduak.

Marxisma eta nazional arazoa Euskal Herrian

Goiko titulu horrekin berorrek ZABAL Elkargoaren liburu bat agertu da: Marxisma eta nazional arazoa Euskal Herrian. Egileak: P. Iztueta eta J. Apalategi. Argitaratze Zabal izeneko Elkargoa, Elkar argitalpenak, Irati Salla, Baiona 1974, 143 orrialde. Argitaldarien lehen argitalkizuna da. «Hautas Etudes»-etako diploma tesia.

Lehendik ere ZABAL aldizkaria, ezaguna zen. Ezagutzen ez duenarentzat hauxe bakarrik esango dut: Baionan argitaratzen da eta urte betetik gora bada bizkor-bizkor ari dela. Bi hilez behin agertzen da. crain arte, bederatzi zenbaki eder ditu atereak. Eskola gabeentzat baino gehiago, zerbait ikasientzat egina da. Euskal Herriko gorabeherak begira ari da. Bai P. Iztueta eta bai J. Apalategi kultur aldizkari honetan lankide dira.

Marxismoa eta nazio arazoa: amaika burruka eta eztabaida franko sortu du problema honek. Noleko buruko minak! Baina azkenean ezer argitu ote da? Jende asko nazkatu bai: askotan ulertu ezinezko eztabaidak ziren eta. Liburu honek, ordea, ez du «filosofiarik» gehiago egiten. Politika mailan gelditzen da. Bestalde, behin baino gehiagotan galdetzen diogu geure buruari: hainbeste eskola eta marxist joera diferente horien artean, non ote daude diferentziak? Eta okerrago dena: hainbeste katamilararen ondoren ia ez dakigu batzurretan zenbat eskola eta joera dagoen ere.

Liburu hau ez da problema bera aztertzeke, dauden tesiak banan-bana aztertzeke baizik. Nork zer esaten duen argitu nahi da. Irakurleak behar zuena, hain zuzen.

Dauden taldeak beren izenez aipatzen dira: Saiok, VI-Asanblea, Sarraill Ihartzakoren taldea, eta beste. Bakoitzaren teoria zehazki azaltzen da: bere konzeptuak: euskal arazoarentzat proposatzen dituen soluzioak. Nolako estrategia duen buruan. Eta zein taktika eramatea gomendatzen duen: hots, burgesiaren eta proletarioaren arteko gorabeherak nola ikusten dituen nazio hauz honetan. Liburu guziz «konkretua» da, hortakoz. Oso informatiboa.

Iztuetak eta Apalategiak elkar lanean eman dituzten liburu honek, hiru marxismo sail diferente berretzen ditu Euskal Herrian. Lehenengoari «ortodosoena» esan geniezake: Alderdi Komunista, «Komunistak» taldea, Saiok, VI-Asanblea. Hauak Leninen eta Stalinen izkribuetan inspiratzen dira. Horregatik, bi Autoreek Lenin, Stalin eta III. Internazionalari ere galdera berberak egin dizkiete: zein soluzio bide eskaintzen diote nazio arazorari? Zein konzeptu darabiltzate nazio arazoak aplikatzeko? Eta abar. Guztientzat eskema bera.

Bigarren sailean Sarraill Ihartzakoa eta bere ingurukoak daduzkagu. Hau da, kolonietako esperentziak eta aprobeztatzen dituztenak. Hauen inspirazio iturburuak argitzeko, Mao, Ho Txi Minh, Fidel Castro eta Sartre aztertzen dira.

Hirugarren tokian Autoreek hobesten duten tesia azaltzen da. Organizazio gaste guztiz ezagun batena, nik uste. Marxismoa eta nazio arazoa nola batera dituzten erakusten da. Eta beti eskema berbera aplikatuz: konzeptuak, etapak, estrategia, taktika, soluzioak.

Beraz, batez ere argitasunari begiratu zaio. Iluntasunaren euskal erresuma honetan eskergarri da. Piska bat aspergarri gertatzen da, apika. Beti eskema bera. Baina bi Autoreak garbitasuna egiten enpeinatu dira. Irakurleak estimatuko duelakoan nago.

Honek ez du esan nahi, halere, liburuak erraz-erraz irakur daitezkeenik, dotrina baten antzera. Autoreek teoriak hartu eta zatika-zatika

puskatu dituzte, teorion parteak ikus daitezke. Hain zuzen teoria bakoitza osorik ez, baina zatitan ematen delakoxe, irakurleak batzuetan bere nekeak izango ditu, zatiokan teoriaren gorputz osca atzera berregiten. Baina ihardunbide honek, oraingo egoeran, desbentaja baino mila bentaja gehiago du, batz bestea.

Laugarren atalean hiru marxismo tiporen teorien laburtzapenak ematen dira, bilduna gisa.

Liburuari irakurle ugari opa diogu.

Joxe AZURMENDI

Lana, langilea, lantegia

UDAZKENEAN UZTARIK EZ

Zurumurrak ere egiak bihurtu zaizkigu azken aldi honetan. Uztarik gabeko udazkenean gauda. Uztarik gabeko edo uzta txarrekoa behinik behin.

Bianchin lanik eza dela eta langile mordoak kanpoan utzi dute. Beste zenbait tokitan ere langilea haserre dabil. Ez da gutxiagorako. Inflazioa dela ez dela, mundu guztiko gaitza dela ez dela, Europar zehar bankatxeek porrot egin dutela ez dutela, herri aurreratuen gaitza dela ez dela. Udazken tristeia izan ohi da uztarik gabekoa.

Uda beroa izan dugu, zalan-tzazkoa, etorkizunaren itxaropenak zuzpertz gaituen arren, gauzak lehen bezain ilun daudela esango genuke. Ekonomikaren oinarriak ezak, politikaren zalan-tzak, oinarri oinarriko egitura beharrak, gizarte arazo nagusienak konpontzeko langileek beharrezkoa duten opor-bidea, gure egiturak Europakoan antzeri moldatu beharrak aztoratzen ditu agintarien eta gainontzekoen buru bihotzak.

Dirudienez, azken aldi honetan bilera ugari izan da gauzak konpontzeko asmotan. Bada eskuindarren eraginik, baita ezker-tiar izeneko edo demokrata itxurazkoenik ere. Eskuindarrak gogor dabilta eta demokratikak beste bide bat eskaini nahi omen dute. Baina zer eratako bidea? Norentzat ezker-tiar itxurazko bide hori? Ez ote da mami-rik gabeko demokrazia baino izango? Zer da batzuk eta besteek guri eskaintzen digutena? Gure arazoari dagokionez, besteak hoegeita hamaika eskutik duelarik, jokoari ekitea merezi ote du? Ez dut uste, karta horberik ematen ez diguten bitartean, «mus eskatuz», edo horretara behartuz jokatu beharko dugu.

Eta bienbitartean, gure lurralde honetan ezinegona, kezka, eztabaida eta gero eta huelga borroka haundiagoak. Lantegietan lana urritzen ari da, gordailu edo almagazak leporaino beteak daude, merkaturak, azokan ez dago behar hainbaterainoko eskabiderik. Azken aldi honetan esan zaigunez, gutxiago gastatu eta ahalik eta gehien

aurreratu behar omen da? Lehenago ezin ezinean dabilenak izango ote du aurreratzeko ezeren posibilitaderik?

Gizartea ekaitzak jotzen duenean, ezinak jotzen duenean, gerrikoak estutzeko deia egin ohi digute. Urte on eta oparoak gertatu izan direnean, urtero eta urtean zahar lau haro edo alditan uzta aberatsa jaso izan denean, noren sakelera zuzendu dira irabazi horiek? Urte onak ezagutu ditu jauntxo batek? baino gehiagok. Noren onerako izan dira urte horiek? Langileak jaso ahal du uzta horren fruiturik?

Ezinak jotakoan, aurtengoa bezalako udazkena egokitzen duenean, nor da gehienbat sufri beharrean aurkitzen dena? Lanik ezak jo duela eta langileak kanporatzean, urte etan lanean jardun ondoren gauetik goizera kanpoan aurkitzen diren langile horiek zer egin behar dute? Bidezkoa den indemizazioa ere ematen omen zaie. Baina urteko hilabete bat ordaintzearekin zer egingo du aurrerantzean langileak? Nora joko du ate joka?

Momentoa, oraingo une hau, dirudienez, nahiko aldrebesa dugu. Zuhaitz zaharra igartua dago, oraindano etxeari eutsi egin izan dioten abeak pipiak jota aurkitzen dira, eta guztia erortzeko arriskuan ote dagoen ere bildur gara. Baina etxeak-lur jotzen duenean lehenean ezinean dagoena jo ohi du gehienetan. Ibili ibilian, zama guztia ezinean aurkitzen dagoen jendearen bis-ker joan ohi da. Nioz arte?

Udazkena, udaren azkena, hotza, uztarik gabea, tristeia, langile askorentzat kezka beterrikakoa, etorkizunik gabekoa, ilu-naren atzeta egunsenti gabekoa ote?

Gerrikoak hestutu behar badira gerriz lodiak direnenak es-tutzen hasia askoz hobea izan-go dela uste dut, batez ere orain artean uzta jaso izan du-tenen gerrikoak estutzen has-tea.

MIKEL UGALDE

EGUN EGUNGOA

BERRIAK

Bi gutun (edo eskutitz) ekarri dit postariak, bata Buenos Aiestik eta bestea Zuberoatik. Ezin ahaztu bat bateko neure zirrara edo sentipena: Zuberoatikoa ne-kezago iritsi zaidala eskue-tara bestea baino.

Mundu aldrebes honetan, ttikitan ikasitako Geografia ere kili-kolo dago: hurbilago den lurraldeak urrunago di-rudi eta.

Daniel Ibargoitit

ZERUKO ARGIA

Zuzendaria:
MIREN JONE AZURZA
ARISTEGIETA

Nafarroa, Kantauri eta Ara-goko Kaputxinoek argitara-tua. (Kale Nagusia, 50-1. Bur-lada -IRUIÑEA).
Donostia: Okendo, 22
Tel. 41 95 88

ARPIDE SARIA:

Barruan 350 pezeta
Korreo batasune-tako herrietan 400 pezeta
Atzerrietako bes-te herrietan 420 pezeta
Airez Aldez aurre-tik galdetu

Salmenta (ale bakoitza) 8 pezeta
Moldiztegia eta Idazkola:
«Gráficas Navasal»
A. Adoain, 1, IRUIÑEA
D.L.: NA. 80-1963

berriak - berriak - berriak - berri

Urriaren 19an kanta saio bat eratzeko da Mallabian. Herriko gazteriak muntatu duen jaialdi honetan, Jon Enbeita, Bakartxo eta Iñaki Maritzelar, Pantxo eta Peio, eta Lupe kantariak parte hartuko dute.

● Egun berean, hilaren 19an alegia, beste kanta jaialdi bat eratzeko da Azkoitia. Hantxe biltzeko dira Artza anaiak, Mikel Laboa, Lupe eta Jon Bergaretxe.

Lupe bermeotarrak bi kantaldi ditu, antza, larunbat berean.

● Honako larunbat honetan, hain zuzen, Julen Lekuona, Antton Valverde eta Xabier Lete hirukoteak "Ber-tso eta Kopla Zahar eta Berrien Erakusketa" delako antologia aurkeztuko du Tolosan.

● Biharamunean, hilaren 20an, Euskal Herriko III Dantza Agerketa Nagusia eratuko da Basaurin. Honako dantza agerketa honetan zazpi euskal herrialdeetako dantzariak hartuko dute parte.

● Zazpi egun barru, hilaren 26an, beste kantaldi bat eratzeko da Lasarten. Iñaki Zabaleta, Antxon Aranburu, Jon Bergaretxe, Lurdes Iriondo eta Xabier Letek nork bere emanaldia eskainiko dute Lasarte Zinemaren.

● Azken batez, azaroaren lehen hiru egunetan Euskal Liburu eta Disko Azoka Durangoko Tabiran.

Hilaren lehen, ostiral egunez, hasera hitzaldi batez ekingo zaio aurtengo azokari. Larunbatean, berriz, umeei eskainitako eguna izango da, eta editorialek liburu aproposak agertarazten saiatuko dira. Egun berean jakinaraziko dira kazeta eta alfabetatze sariak.

Azokaren inguruan hainbat saio programatzeko da, azokaren beraren osagarri.

● Urriaren 11ean berriro ziren Euskaltzaindiako karguak. Lehengoan gain geratu da berriro ere zama. Lehendakari, Luis Villasante; lehendakariordeko, Haritzelaxar; idazkari, Juan San Martín. Ez dira nonbait hain gizon txarrak eta ezjakinak. NOR denak izaten ditu etsaiak. Zorionak! Ekin eta jarrai.

euskal¹ kultur hamabostaldia

Tolosako III Euskal Kultur Hamabostaldia aurrera doa. Lerro hauk argitara orduko bukatuxea da lehen astea. Hona ba, bigarrenastearen programa, zehaztasun handirik gabe, irakurleari oroitzarri baino gerta ez dakion:

● Hilaren 20an, igandean, eguerdiko 12tan, Lur eta Gizon. Euskal Herria delako liburuaren ageriko aurkezpena egingo da Iparragirre Aretoan. Joseba Intxaustiren zuzendaritzapean, Barandiaran, Arana, Bozas-Urrutia, Eizagirre, Irigoien, Iñiguez, Linazasoro, Lizundia, San Martín, Satrustegi, Ugalde eta Villasante jaunak hartuko dute parte jendaurreko elkarriketa honetan.

Egun berean, goiz eta arratsalde, Euskal Liburu eta Diskoaren Azoka irekiko da.

● Astelehenean, hilaren 21ean, J. Irazu Euskal Antzerkiaren inguruan mintzatu da Igarondo Aretoan, arratsaldeko 8tan. Biharamunean, ordu eta toki berean, Joan San Martinek Historiaurreko Arteak azalduko du, eta asteazkenean, berriz, Mikel Ugaldek Euskal Herria XIX mendean aztertuko. Azken batez, ostiralean, Gurutz Jaurregi Etnia txikiak munduan delako gaiak arituko da.

● Ostegunari paxa-mixi egin diogun arren, arratsaldeko 6tan eta Beotibar Pelotalekuan, Asteasuko "Kakute 15" Lapurtxoaren izeneko antzerkia aurkeztuko du, sauruntzat propio burutu eta prestatua. Eta, larunbatean, gaueko 10,30etan, Beotibarren bertan, kanta jaialdia: "Oihar-tzunak", Pantxo eta Peio, "Oskarbi", Ibai Rekondo, Iosu eta Iokin Gabilondo, Mikel Laboa, Imanol Bengoetxe eta Astiazaran anaien trikitrixa.

● Hilaren 27an, azkenik, goizean goizko txalapartaz hasi eta iluntzeko erromeria arte, denetariako jai eta jaialdi, dantza, txistu, dultzaina, trikitrixa, tobera eta beste.

650. urtehurrena Tolosako hamabostaldiari ezezik, aipagarri deritzagu ere, Azkoitia hiri bezaia sortu zeneko 650 urte betetzea dela eta, eratua den kultur hamabostaldi hori.

Aipagarri bai, horako kultur hamabostaldi hori, Azkoitia eratu den lehena delako alde batetik, eta benetan herriaren arrakasta onik izan duelako, bestetik.

Egia esan, gertaera ofizial bat ospatu beharrik (650 urte Castillako erregeri atxikia... haxe ospatu beharra!), eta ospakizun honetan zenbait antolamendu ofizialek esku izateak, mugatu eta baldintzatu du —neurri batez behinik behin— egitarauaren moldaketa.

"Euskal" deitura gabeko kultur hamabostaldia delako izenean, arte eta musikarekiko atxikimenduan, erdarazko hainbat hitzalditan eta bestetan, nabari dateke harako baldintzapena, are gehiago, noski, euskaldunen usutasuna horren nagusi den herri batean.

Dena den, esan bezala, arrakasta on eta giro jatorrik ez da falta izan, eta ondoko hila eta urteetan izango da, seguru asko, jarraipen onurakorrik.

Ekin eta jarrai!

txano gorritxo

Azkoitiako kultur hamabostaldian barrena, hain zuzen, "Xaribari" antzerki taldeak Txano Gorritxo izeneko ipuin guztiz ezaguna aurkeztu berri du.

Donostiako talde honek ordubeteko saio polit polita moldatu digu, haurrentzat bereziki burutu eta taxutua, eta, ezin nabarmenago, hain zuzen, umeen artean sortarazten duen arreta eta harrera ona.

"Xaribari" taldea antzerki era eta molderik berrienean zehar abiatzen ari zaigu, eta arras kontutuan hartzekoa, bai, euskal teatroaren mugimendu barruan erakar dezakeen oportunitate interesgarria.

Hainbat joera aurrerakoien hildoa jarraituz, "Xaribari" taldeak guztiz montaje berria lortu ahal izan du, plastikak adiarazpen esankorrez politto asko baliatzen delarik.

Antzerki obrari berari buruz, ordea, ipuinaren mezuari eta honen taxuerari alegia, ahul samar gertatzen da hainbat pasartetan, eta eztabaidagarri, berriz, zenbait planteamendutan.

Hitz batez esateko, antzerki moldea aintzindari den artean, obraren mami eta helburua bide erdian geratzen dira, eragin handirik gabe, nahi-ta ala nahi gabe ezin jakin, ordea!

ZENBAT GARA

Txano Gorritxo bezalako ipuin klasiko bat izateak erabat baldintzapatzen du bere aurkezpena, txiki eta handik hasi eta buka ezagutzen dutena bait da. Halakoetan, edozein aldaketa arriskugarri izan daiteke, eta "Xaribari" taldearen aurkezpen honetan esate baterako, haurrok ere ohartzen dira otsorik ez dela inondik inora agertzen. Otsorik gabeko Txano Gorritxo beraz... zenbait haurren irudimenetan otsoak neskatzak baino ebokazio gehiago eragiten duen arren.

Eta, ebokazio adiarazpenak aipatzean, ipuin honek gure Herrian zer usadio eta interpretazio izan duen, entzulegoak zer espero ote duen, zer nolako mezua eskain diezaiokeen, eta era honetako beste edozeinbat galdera erantzunik gabe geratzen bide dira "Xaribari" taldearen Txano Gorritxo bakan eta, dudarik gabe, interesgarri honetan.

eibarko ikastola berria

Oinarri Heziera Orokorrari (E. G. B.)

buruz legearen esana beteko bada, ikastolak ikastetxetan biltzen ari zaizkigu. Hainbat urtetan han-hemenka sakabanaturik iraun duten gelek bildu beharra dute azken batez, aurrerantzean biziko badira behintzat.

Gogoan ditugu Zarautz eta Elgoibarko ikastolek ezin besteko abiada horretan jarraitu izan dituzten pausoak, eta urrats berberok dagozkie, orain, Eibarkoari.

Eibarko J. A. Mogel Ikastola 1960 urtean sortu zen Bidebarrietako etxebizitza batetan, zazpi haur eta anide-reño bakar batez. 1963 urtean pertsona jakineko baten izenean lege-baimena lortzen da, eta 1968 urtean gurasoen eskuetara pasatzen da. 1973. urtailaren 23an, azkenik, Oinarri Heziera Orokor irakaskintza osoa eman ahal izateko baimena eskuratu zen.

Hasera haretan zazpi haurrekin sortu zen ikastola apal hura, urtez urte handituz eta ugalduz joan zaigu, eta, hain zuzen, hasi berria den ikastaro honetan seirehun dira Mogel Ikastolan ari diren haurrak.

Noiz edo noiz, seirehun ikasle hainako eskola batek berezko du ikastetxe bateratu baten premia, eta, zer esanik ez, noski, baldin legeak ere beste horrenbeste eskatzen badu. Hauk honela, GURE SEME-ALABEK MEREZI DUTEN ETA EIBARREK BEHAR DUEN IKASTE-TXE BERRIA ERAIKI BEHAR DUGU delako lemapean, erabateko ekintza batetan murgilduak dira oraingoz guraso guztiak.

Ikastetxe berria eraikiko den tokia —Eztixa gainekaldea, alegia— garai onez aukeratu zuen guraso biltzarrek. Toki aparta benetan, Eibarko zuloan apartarik bada. Ikastola lur hoiaren atzetik hainbat hila betetan ibili ondoren, kontzejalen bat edo bestek sanitari zerbitzu berriak bertan jarri nahi izan du, "ikastola bat" baino premiazkoago delakoan.

Hala ere, baserritarrek "euskaldun berria" emana zioten ikastolari, eta lerro hauk idazten ari garela, lehen ordaina egin da frogagiritzat, erosketa aukera aurtan amaitzen delarik. Beraz, hurrengo hiru hilabeteetan, 12.000.000,— pta. beharko dira bildu, lurrok erosi eta egokitu ahal izateko.

Jakina, hamabi milioiok ez dituzte gaur eguneko ikastolako gurasoak bakarrik ordainduko, ezta ordaindu behar izango ere, noski. Baina, hala ere, lehen emaitza behintza berei dagokie, eta beren eskuzabaltasun eta interesaren arabera herriak ere ondoto erantzungo du, segururik, beste edozeini eskatzeko ere kontutan hartzekoa bait da gurasoen ardura eta atxikimendua.

nork bere iritzia

Elgoibarko Ongarri Kultur Elkarteak "excursión cultural"

delako bat antolatu berri du, "Valle de los Caídos" eta "El Escorial" ikusi ahal izateko.

● Oñatin eratua da "Nazioarteko" Ardi Zakur Lehiaketa. Artzain euskaldun eta katalanak baino ez dute parte hartu.

● Madrilako Merkatalgo Ministeritzak "Delegaciones Regionales de Comercio" izenekoak sortarazi berri ditu. Katalunyakordezkaritzak Barcelona, Girona, Llerida eta Tarragona probintziak bilduko ditu. Valenciakook, Castellon, Valencia eta Alicante; eta Galiciakook, La Coruña, Lugo, Orense eta Pontevedra.

Euskal Herriak, bat ezik, bi ordezkaritza izango ditu. Bizkaia eta Arabak bat osatuko dute Bilbon. Eta Gipuzkoak, Nafarroak eta Logroñok beste bat Donostian.

● Euskal Herrian eraiki nahi den nuklear usutasuna oso murriztua omen da... nuklear indar-etxeok, bestalde, ez omen dute bestelako arrisku eta ardura berezirik.

Era honetako iritziak egunkarietan barrena zabaltzen ari diren artean, Debako Udaletxeak zenbait lur erosi du Aitz Zuri, Mendata eta Zakonetan inguru-minguruan, itsas-bazterrean atsedean eta jostaleku bat prestatu asmoz.

denetarik

Hiru urte barru eratuko da Bizkaiko III Baserri Azoka. Lehena 1971 urtean sortu zen, jarraipenik izango zuen edo ez jakin gabe. Aurtengo bigarren aldiz eratu da eta, aurrerantzean, hiru urtetik behin eratzea erabaki da.

● Luis M. Mendizabal azkoitiar gazteak kazetaritza ikasketak bukatu berri ditu. Bukatu ahal lanean gogotik hasi zaigu, aldizkari berri bat —gaztelaniaz eta euskaraz— argitara eman asmoz. Haseran hilero izango omen.

● Agertarazia da aurtengo VII Euskal Pintura Sari Nagusia, Donostiako C.A.T. delakoak eratua.

Lehen Saria 100.000,— ptako. da, Donostiako Udaletxeak eskainia. Horrez gainera, 50.000,— ptako. beste hamairu sari jarriak dira.

Parte hartzeko azken epea azaroaren 15ean bukatuko da, eta lanen erakusketa, berriz, abenduan barrena, San Telmo Museon.

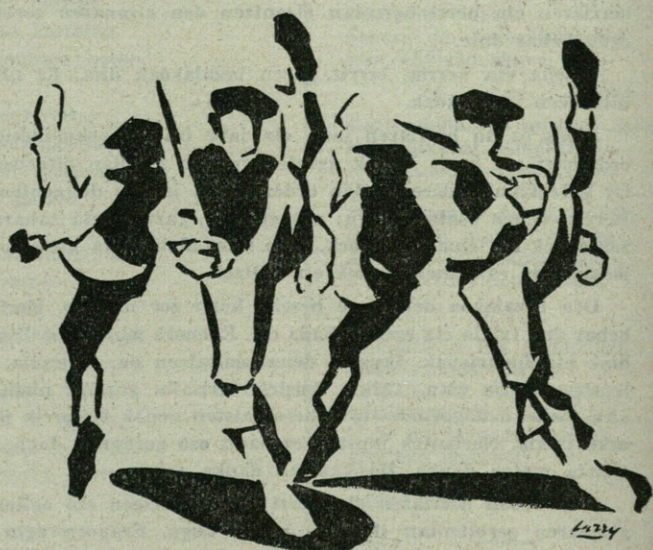
● Lizardiren omenetan Zarautzen eratuko diren kultur saioak "Euskaltzaleak" izeneko elkarteak prestatzen ari da, eta ez —sail beronetan besterik aipatu arren— "Euskerazaleak" izenokoa.

● Bozas Urrutia jauna euskal katedrako zuzendari izendatua izan da Madrilgo Ateneo delakoan.

Bozas Urrutia, donostiarrak jaiotzez, euskaldun berria dugu ia esaterako. Euskaltzain laguntzaile, itzultze lanean saiatu izan da batez ere. Guztiz ezagunak, bestalde, euskal kirolei —eta pelotari batik-bat— buruzko lanak.

AMATINO

BASAURIN



EUSKAL HERRIKO III GARREN DANTZA AGERKETA NAGUSIA



Bretaina Andia

Ez dute sozialistek irabazi

Bretaina Andian, dakigun bezala, auteskundeak izan dira. Wilson eta bere Alderdiak, berriro ere, irabazi egin dute, behar zuten maioria lortuaz. Baina justu justuan irabazi dute. Izan ere parlamentua osatzeko duten 635 diputaduetatik 319 dira laboristak, behar zuten maioria, beraz, diputadu batez bakarrik gaudituz.

Zergatik irabazi dute laboristek? Erantzutea ez da erraza. Ezpairik gabe arrazoi askogatik izan da. Baina arrazoi horien artean besteak baino gehiago eragin duen arrazoi bat bada, beldurra, alegia. Laboristek ez dute irabazi erriak sozialismoa nahi izan duelako eta gutiagorik ere. Jendeak ez du laboristen alde autarkia eman, hauen programa ezagutuz hobeagotzat jotzen duelako. Laboristek ez dute irabazi ere jendeak nazionalizatzea eskatzen duelako.

Arrazoiak, tristea da esatea baina jendeak beldurra duelako izan da. Iazko neguaz oroitzen da jendea. Asteian iru egunez bakarrik lan eginaz iraun behar izan zuen jendeak. Otza ere otza pasa behar izan zuen. Kontserbadoreek ez zuten behar bezala jokatu jakin izan. Heath buruzagiak borroka gogor egin zuen Sindikatoen aurka baina irten biderik aurkitu gabe. Orain ere berdin gertatuko ote zen edo pentsatzen zuen jendeak. Berriro ere Sindikatoen eta Heath buruzagiaren artean pakerik ez ote den izango beldur izan du jendeak.

Wilsonen berriz, Otsailean, agintaritzaren artu bezain laster, pakeatu zituen sindikatoak. Arraz gero, Irailan aitzin zuzen, Wilsonen sindikatoekin halako itun bat izenpetu du, sozial kontratua deritzana, alegia. Itun horri esker egoera baretuko da eta sindikatoak ez dira borrokan buru belarri murgilduko. Baina Wilson buruzagi azkarrak programan agindu duena betekoa al du? Agindu dituen nazionalizazioak egingo al ditu? Bretaina Andia Europako Elkartean jarraituko duen ala ez erriari bere iritzia eskatuko al dio agindu duen bezala urte bete barru?

Zaila ikusten dut gauza. Maioria tikiz baliatu beharrean arkitzen da. Bere alderdia sakabanaturik arkitu ez arren nahiko nahasturik arkitzen dela esan beharra dago. Laboris-

ten eskuia nazionalizazioak begi txarrez ikusten ditu eta zinez aurka dago. Europari buruz eskuia hau berau oso aldeko azaltzen da. Laboristek direla eta Bretaina Andia Europako Elkartea urtziz behar bala, ziur aski eskuiko gizon hauek alderdia utzi egingo luteke. Berriro ere Wilson minorian arkituko litzake.

Zer egingo duen berak ere ez dakit jakin duen. Baina politikan, orain Europar, zakurrik baldin bada Wilson dela ere pentsatu behar dugu. Aparteko azaria da Wilson eta denaren beharra izango du.

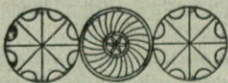
Baina oraingo auteskundeetan beste gauza interesgarria ere izan da, Eskozia eta Galesko abertzaleen arrakasta, alegia. Eskozia abertzaleak izan dira batez ere gogor egin dutenak Eskozian, nahiz eta ertzetan beste zenbait alderdi tiki edo multzo kokor izan arren Alderdi bat da abertzaletasunaren eragile, S.N.P. deritzana, alegia.

S.N.P. alderdia, orain dela 46 urte sortu zen. Alderdia beraz gaztea da. Azken urte hautan kora azkar eta indartsu egin du. Orain dela hamar urte bete, esate baterako talde tiki bat besterik ez zen. Bretaina Andiko beste politikoen tzaletz ero eta gizarajo inuz batzuk besterik ez ziren S.N.P. alderdiaren inguruan zebiltzen guziek. Gaur egun, Eskozia orrian 30 % -ek eman du alderdi honen alde bere autarkia. Alderdi batetik begiratzeko bada guti da baina bestaldetik oso asko da, bere historiari begiratu besterik ez dago.

Hara hemen azken urte hauetan auteskundetan izan dituen autarkiak:

1945	1.2 %
1950	0.4 %
1955	0.5 %
1959	0.8 %
1964	2.4 %
1970	11.4 %
1974	21.9 %

Juan ELUSTONDO



Amar urteko kontua da beraz alderdi honen gorakada eta hobeto esateko azken bost urte hauetakoa batez ere gainera. Nola explikatzen den arrakasta hau adieraztea ez da erraza. Zenbaitentzat gauza garbia da, Petrolioari esker indartu da S.N.P. alderdia. Azken urte hauetan izan, Ezkoziako itsasoa ikeragarrizko petrolio putsua arkitu dituzte. Abertzaleek, dudarik ez dago, petrolio Eskozia dela esaten dute eta Eskozia esku egon behar duela petrolioak.

Baina petrolioan bakarrik arrazoiak arkitzea epelkeria da. Eskozia abertzaleek batpatean erantzuten dute esanaz: «Petrolio arkitu baino lehen gu abertzale ginen». Ulertu nahi duanarentzat erantzuna garbia da baina...

Askorentzat, sozial arazoetan, Eskozia abertzaletasuna atzerakoa da eta agian arrazoi izango dute. Baina arrazoi hori dela eta Eskozia erriaren eskubideak ez aitortzea eta erantzun jator bat ematen ez ahalegintzea ordea oso besterik da. Eta ain zuzen haxe da Eskozia Laboristei gertatzen ari zaie. S.N.P. alderdiaren aurka gogor egiten dute laboristek eta batez ere, ain zuzen, laboristen ezker izan nahi duten laborista gazteek. Laborista gazte hauen ustez S.N.P. alderdi atzerakoa da.

Toki guztian lelo berdina entzuten da. Bestea atzerakoitzat bota eta erri prolemari erantzun besterik ez eman. Toki ederrean zeuden eskoziarrek laboristen zai egon behar bazuten beren erri arazoa zuzen bidean jartzeko. S.N.P. alderdia izan ez bazen, eskoziarrek ez zuten gaur lortu ahal izango duten erdirik ere lortuko eta gutiagorik ere! Gaur laboristek Eskozia zenbait eskubide aitortzen asi baldin badira S.N.P. alderdiaren eraginari esker da. S.N.P. alderdia izan ez bazen laboristek ez zuten sekula santan Eskozia nortasunik aitortuko.

TURISMOAZ

Itsaso ondarrean aurkitzen den buzoentzat bezelaxe oxigenoa, turismoa behar du Espainiako ekonomiak.

Azken urteotan emondako turismo fenomeno hau, Europako bizitza oheagotze baten ondorena besterik ez da eta Europako nazio guztiek euki dute, baina batez ere Espainiak. Espainiak jasandako «boom» delakoa izugarria izan dela ikusteko, hor daude numeroak: ihaz 34 milioi izan ziran etorritakoak, muga pasatu zutenak; hortik 27 milioi kalkulatu dira turismo egitera etorri ziran eta hemen utzitako diruak, 3.200 milioi dolarrean heldu ziren. Turismotik holako dirutza U.S.A.k baino ez du gauditzen eta Frantzia, Italia, Alemania, Suiza etabek gaur egun bide horretatik lortzen dutenen aurretik jarri gara.

Baina Europako beste nazioengandik badu bereizitasun bat hona datorren turismoak, hona datorren turismoa batez ere erdi eta behe mailakoa da, «lata jatun» deritxona. Halan da guzti «lata» asko jaten duten ezin uka uzten duten dirua ikusirik.

Eta zorioneko dirua dela, kanpotarren patrikerak ahal denik eta arinen arintzeak, urteok in diti berri bat altxatu behar izan da; turismotik bizi den industri mota horretan hasi zeruko izan guztiak baino izar gehiago duten hotelatatik eta azkenengo «Potijos Souvenir Sanish» egiten ari den potijerorarte hartzen dute parte, eguzkia lagun dutelarik. Eta horra hor ahalegin haundiak, izerdi eta neke asko jasan ondoren eta zelan ez apur batzuen kuenta korrienteak ondo loditu ondoren (gehien baten inmobiliaria talde haundiak eta atzeritarren oster agentziak), aize zakar batek kolonkan non jartzen duen egitura guztia.

Petroleoa dela, gasolina dela, bizitzaren garestia dela hau da inflazioa, etab, % 10 bat gutxitu dira etorritakoak, ihazko Urtarril-Abustu epea eta aurtengoa aurrez jarriez gero. Utzitako diru kopuruari dagokionez ez dago ezberdintasunik

baina inflazioa bide dela diru horren balioa gutxitu da, diru horren ezin izango dira ihaz beste kanpoko zor ordain.

Honek aurrez jartzen dizkigun arazoa ez da txantxetako eta gobernu neurri batzuk hartzea behartua ikusi da. Urteok in gauzak ondo zihoazela eta, diruak ere erraz irabazi, inor ez zen arduratzen baina arazoak agertzeaz batera, Plan de Modernizacion Hotelera, diru laguntzak, turismo bulegoak atzerian zabaltzeak, dirudun turismo korrentek honantz ekarteko ahaleginak, etab agertu dira; baina, beste nazio batzuk ere antzerako bide kurtean aurkitzen dira eta industria horrentzat urte txar bat izango dena argi eta bistan dago.

Gure Herriari dagokionez, Hegoalde, korrente hoietatik gehien bat at dagoenez ez zaio segidan igarriko baina bai luzeroagora, Erresuma batetako atal guztiak duten loturagaitik; baina Iparralde, turismo hutsez bizitzera kondenatu nahi duten herrialde «garbi eta txukun» horrek, zer etorkisuna?

Turismoaren behar izanak industria debekatzen du, lantegiek inguruak zikintzen dituzte, aurrerakuntzak nahi ta nahi ez horrelako kalteak baditu eta horrek turismoa uxatzen du.

Alderantziz turismoaren behar izanak teknika eta jakintza aldetik oso sinpleak dira, turismotik bizi den industriak ez du behar teknikorik, ez espezializatu edo eskola askoko jenderik, sebitzuetarako dendaria, kamarero, folklorista eta horrelako jendea baizik, beraz eskolatuen, ofiziodun langileen eta antzerakoen deserriratzeko bat dakar, herriaren kaltetan.

Egoera hau erakusten dizkigu, ikasi nahi bada behintzat, zer arrizkugarria den herrialde batetako ekonomia industri mota bakar baten oinarritzea, eta hortan saiatzen diren jauntxoek, lantegi eraikitzeari trabak eta eragozpenak ezarri, konturatuko ete dira batzen dituzten milioiak milioi duten ekonomi ahuleziak?

JOAN

CAJA DE AHORROS MUNICIPAL DE PAMPLONA

SARASATE, 5

TELEFONO 224440



Onen ajentziak erri auetan dituzu:

Tudeal, Billaba, Huarte-Iruñe, Etxarri-Aranaz, Txantrea, Errotxapea, Azagra, Eneritz, Martzilla, Isaba, Huarte-Arakil, Ensanche, Lerin, Otxagabia, Karkar, Olazagoiti, Sartaguda, Ablitas, Milagro, Fitero, Kadreita, Andosilla ta Noain-Berlaln.

Agencias:

Tudela, Villava, Huarte-Pamplona, Echarri-Aranaz, Chantrea, Rochapea, Azagra, Eneritz, Marcilla, Isaba, Huarte-Araquil, Ensanche, Lerin, Otxagabia, Karkar, Olazagoiti, Sartaguda, Ablitas, Milagro, Fitero, Cadreita, Andosilla y Noain-Berlaln.

ERLOJU ETA BITXITEGIA

Eduardo Chopeitia

Getaria, 10 - Urrutizkifia: 417751 - Etxekoa: 422700 - DONOSTIA

FAGOR

edaria
epela dagola?
FAGOR 'ek
oztuko
du bereala

ETXEKO-ANDRE: IRAUN ARAZI ZURE
ARROPEI ONOKO JABOI ONEKIN:

JABON LAGARTO

Zure garbiketa makinaz egiten ba'idez
ATOMIZADO LAGARTO — jaboia erabilli beti
Eskuz ba'zabiltz, LAGARTO — jaboia bear dezu eresi

JABON LAGARTO, garbiketarako jaboia bakarra
Etxeko-andrearentzat neskamerik egokiena.

JABON LAGARTO!

GUREKIN AURRERATU EZAZU

ZURE ALDE ASKO DEZAKEGU



CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GI PUZCOA

LIBURUAK

ARTEA, ARTISTA BATEN IKUSPEGI

BIGUINETIK

-Edorta Kortadi eta bere lehen obra

-Euskaraz arteaz idatzi den lehen liburua

Edorta Kortadik ohituta eduki gaitu bere arte kritika baliotsuetara, eta, sarritan gertatu zaigu elkarrekin ikusitako esposizio batetan Edorta gidari. San Telmo museoan orain urte batzuk egin zen Sistia-garen esposizioaz gogoratzen naiz. Edortarekin nintzen orduan, beste zenbaitetan bezala, eta esposizioa bizi izandu nuen; Sistia-garen mar-go biolentoak begitaratu nituen. Baina beste zenbaitetan ez dut sukerarik ukan Kortadirekin elkarrekin eta esposizioak ikusi baditut ere, ez ditut bizi izandu.

Eta hona hemen Kortadiren azken urteotako lan baliotsua ZERUKO ARGIA honen bidez. Konstante bat nabarmentzen da bere kritika laburretan: Artea ikusten erakutsi nahi dugu, eta, horregatik, berak egiten duen lan bakarra, hori egin ahal izateko puntu nagusienak, gogeta bizienak azaltzea da zentzu pedagogiko batetan. Zenbaitetan gertatu zaigu arte kritika bat irakurri, tutik ulertu ez, eta kritika egilearen subjektibismoaz haserretzea. Nahiko normala izaten da kriterio subjektibo batzukin jardutea, eta arteak duen objektibitate harri-garria —arte subjektibitatearen maila berdinean bai da objektibo ere— baztertzea. Ez jakinez jarduten da bat horretan, noski. Baina artearen objektibitatea —zientziek ez duten objektibitate sensorial majikoa— ahanzten duen kritikoak ez du horrelako izenik merezi.

Kortadi, bere zenbait iritzietan, subjektibo dela dirudi, eta ez da horrela; Kortadi pertsonala da, eta ez da berdina.

Orain, Kortadi pertsonalak liburu bat eskeini digu GERO argitaldarian: ARTISTA, ARTEA, ARTEGIN-TZA. Ondoren, eta subtítulo bezala, «Espiralean gogoetaka» dio, baina bere gogoetak ez dira, zoritxarrez, hain espiralak, linealak baizik. Zoritxarrez diot, nik horrelako azterketa bat espero bai nuen. Halare, bere azterketaren linealitatea ez dut txartzat hartzen. Behar bada, berak du arrazoin eta euskal irakurleok behar zuen arteaz egini-

kako dibulgazioko liburu bat. Ez dut hau zalantzan jartzen, baina zati batzutan badirudi Edorta Kortadi erdibidean gelditu dela. Eta ez da bere errua. Euskararen zailtasunak sortu ditu eragozpenak, xehe-tasunaren behar eta zailtasunak, gaiaren sakonak... Azken horrietako hiztegi baliotsuak ere ez du desagiten erabat aipaturiko eragozpena. Hala ere, gaiaren zailtasuna berbera da erderaz ere, berbera da edozein mintzaireretan ere, errealtate sensorial majikoen aurrean jartzen bagaituzte. Artea eta gizartea gaiari buruzko gogetak aberatsak badira ere, nere iritziz bosgarren atala, «Errealiterako hurbilbideak» deritzaiona da, eta Sistia-ga ikustera joaten gineneko garaia gogoratzen dizkidalako edo, indartsuena.

Hala ere, ulertzen dut, eta hobe da, Kortadik bosgarren atalaren tankerakoa ez nahi izatea liburu guzia. Agian, Kortadik dibulgazio mailako liburuak egin nahi zuen eta hortik datorkio linealitatea. Betiko arazoaren aurrean gaude. Herriarentzat lan egin, edo-ta norberaren intelektual mailaren neurri aspergarrian ahailegindu. Sentsu hone-tan, oso ongi portatu zaigu Kortadi, eta liburu zaila bazaigu ere, gaia bera zaila delako da. Guk, euskaldunok, komunera joateko moduko liburuak nahi izaten ditugu... Eta kontsiderazio guziak norberak egin ditzala.

Bestez, Kortadiren liburuak lehen euskal liburuak dugu arteaz eta artegintzaz oker ez bagaude. Hala ez bada ere, zihur naiz bere liburuak artearen ulerketan lehen urtas bat dela euskal literaturan.

Ginuntzean, eta teoria artistikoe-tatik at, liburu pedagogiko bat da eta kudio sinoptiko guziak horren lekuko.

Konkretoan, eta esposizio bat ikusteko garaian, interesgarriena-tako bat «Serra D'Or» aldizkarian 1973an agertu zen Txillidaren eta Iturraldearen arteko gonbaraketaren kuadroa da. Kortadik «Arte mintzairaren adimenduaren aplikazio kritikoa» deitzen dio, eta bertan



zenbait gauza interesgarriren gonbaraketa dakar: Bakoitzaren teknika, adierazlea, adierazia, joserka edo sintasia, komunikabidetasuna, balorapena eta... prezioak. Honelako kuadro bat aztertu ondoren, errezago litzaiguke esposizio bat ikustea.

Teoria mailan, berriz, nahiko interesgarria da Kortadik dakarren Valeriano Bozal-en «Arteko irusien hiru mailak» kuadro sinoptikoa. Kudio honen reproduzioa zaila dela, eta artistaren ingurua aztertzen duen Cirici Alexandre-n kuadroarekin geldituko gara.

Zera pentsatzen nuen idazten hasi naizenetik, orain arteko kritikarik zailenetak batekin topatu naitela... eta ez dut kritikarik egin. Nahiago izan dut liburuak aurketea. Puntu batzuk agertzea: Eta inork liburuak zaila esaten badu, gogora beti ere, gure komunitako liburutegietaz.

Anjel Lertxundi

KULTUR ASTEA ALGORTAN

«Banco de Vizcaya» ren laguntzaz.

URRIAK 18, OSTIRALA:

Filmak: «PELOTARI» Nestor basterretxearena
BIZI BIDEA LANTZEN Caja Laboral Popolarena.
Tokia: Algortako GRAN CINEMA.

URRIAK 20, IGANDEA:

UMEEN JAIA Parte hartuko dabe dantza taldeak, kantariak, eta umcentzako jolasak ere izango dira.

URRIAK 21, ASTELEHENA:

Hitzaldia: EUSKAL LITERATURARI BURUZ.
Hizlari: Migel Zarate jauna, Euskaltzaindikoa.
Tokia: Colegio Madres Trinitarias.
Ordua: Gaueko 8tan.

URRIAK 22, ASTEARTEA:

Antzerkia: «ORRIA 778» pastoral antzeko antzerkia.
Intxitxu taldeak emana.
Tokia: Algortako Ikastola.
Ordua: Gaueko 9etan.

URRIAK 23 ASTEAZKENA:

Hitzaldia: Mitologia, magia y adivinación en el País Vasco.
Hizlari: Juan Gorostiaga jauna, Euskaltzaindikoa.
Tokia: Colegio Madres Trinitarias.
Ordua: Gaueko 8tan.

URRIAK 24, OSTEGUNA:

Hitzaldia: «Síntesis geológica del País Vasco».
Hizlari: Iñigo Aguirre jauna.
Tokia: Colegio Madres Trinitarias.
Ordua: Gaueko 8tan.

URRIAK 25, OSTIRALA:

Hitzaldia: Aportaciones al conocimiento de la naturaleza de País Vasco.
Hizlari: Jose Altuna eta J. Leizaola jaunak, Arantzadikoak.
Tokia: Colegio Madres Trinitarias.
Ordua: Gaueko 8tan.

URRIAK 26, LARUNBATA:

Hitzaldia: «Euskal folklore» dantzak, jantziak, instrumentuak.
Hizlari: Jose Antonio Urbeltz, Argia taldekoa.
Tokia: Algortako Ikastola.

URRIAK 27, IGANDEA:

Dantzariak: Argia dantza taldea.
Tokia: Algortako Gran Cinema.
Ordua: Goizeko 11,30etan.

URRIAK 28, ASTELEHENA:

Hitzaldia: Euskal kantari buruz.
Hizlari: Xabier Lete.
Tokia: Algortako Ikastola.

ERATZAILE: Patronato ALAI, Itxas gaiñeko kultur elkartearen bitartez Banco de Vizcayaren laguntzaz.



Donosti-Currerki-Kutxa



EUSKAL IRRATI
SAIOAK

Banen baneko azikal
Ongarri ta abonoak
Bela Zuloak
Erosi edo berritzeko diru
aurreratzea
Baserri, lur-tresnak ta abar
Torelavega'ko Perira Joan
etorriak

Baserriaren alde

ARTEAREN PRODUKTIREA. Cirici Alexandre

	kontsumoko gizona	aurrezki ekonomia
produktore motak	—berbizkunde garaiko estudio gizona duen gizon edo emakume —ihiztarien apaiz oparia —baserritarren erlijioaz apaiza —aintzinako esklabo espezializatua —erromaniko garaiko monjea —gremio ibilkariaren buruzagi —gotiko garaiko fabrikatzaile —berbizkunde garaiko estudio gizona	—berbizkunde haroko izen famatuak —akademikoak —burgesezkoak (erretiristak) —buhame —snob —intelektualen ingudunea
artearen baloratzea	MIRABE (SERBU) ARTEA	LIBERAL ARTEA
hastapena	eskariaren garrantzia	eskaintzaren garrantzia
nortasuna	ANONIMATUA	«VEDETTE»

Ez Merkenak

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira
ganadu on, indartsuak,
Eta nora jo jakin bear du
baserritar burutsuak,
Berebiziko aragi pillak;
gafiera esne putzuak,
Olek guziak berekin ditu
Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

ERRENTERI

HAZIERA MAILAK

Lontxo Oiarzabal

Gainkiroki bederen, eta eskema antzean emanda, onuragarri da gaurko jakintzak haurren lehen urratsak nola zatitzen dituen jakitea. Haurren lehen urratsak aipatutakoan, zera adierazi nahi da hemen: sorkeratik hasi eta jaiotza ondoko 52garren astea bitarteko iraun-aldia.

Haurrai buruz solasean jardungo garenez, berorren urratsak ezagutu egin behar; ze lehen urrats horietan agertuko zaizkigun zenbait lege indarrean iraungo baitute gerora ere.

Bost maila bereizten dizkigute jakintsuek gorago aipatutako haurren lehen urrats horietan; hona nola:

1. Sorkera ondoko haurren bi asteak: Arrautz-aldi.
2. Hirugarren astetik hamargarrenera: Enbrio-aldi.
3. Enbrio-alditik jaiotzara bitartea: Feto-aldi.
4. Jaiotza ondoko lehen bi asteak: Jaioberri-aldi.
5. Jaiotza ondoko hirugarrenetik 52garrenera: Zupa-aldi.

ARRAUTZ-ALDU

(sorkera ondoko bi asteak)

Lehen bi asteotan, nahiz eta hazkuntza bidean aurrerakuntza ugari lortu, gizagaia halako irudirik gabeko zera amorfo bat baizik ez da. Jakina, zera hori da geroaren oinarri, eta berortan datza, indar izkutupean, geroa hein handi batean erabakiko duen gaitasuna. Baina izan, amorfofasun hori da lehen aldi honen ezaugarri. Ondorengo aldietan, poliki-poliki, amorfofasun hori erabakio eta bereziaz joanen da.

ENBRIO-ALDI

(hirugarren astetik hamargarrenera)

Hirugarren aste hontara iritxi orduko, bereiz daitezke dagoeneko halako nerbio-sare-hasera arrunt batzuk, nerbio-sare-guna izan dena batez ere (bur-muin eta bizkarezurrean gorpuztuko dena, alegia), baina baita beste zenbait gorpuzki garrantzitsu ere, hara nola birrikak, gibela, giltzurdin, este t.a. Gizagai horren handitasuna (txikititasuna, hobe!) zenbatekoa den konturatu ahal izateko, hona neurriak: 2 1/2-3 milimetro!

Hori horrela izanagatik ere, aipaturiko zati horiek ondo bereiz daitezke tresna egokiez baliatuz gero.

Enbrio-aldi hontan agertuko dira baita gerora beso eta hanka izatera iritxiko diren zatiak ere.

Aurrera indarrean jarraituko duten bi lege-edo suma genitzake aldi hontan: hazkuntza hori burualdean dela indartsuen, gero gorpuztean, beso eta hanketan ahu-lena. Beste legea berriaz, hazkuntza hori indartsuago dela bizkarezurrean inguruko gorpuzkietan, saie-

tsekoetan baino: birrikak, bihotza t. a. besoak-eta baino lehenago indartzen direla alegia. (Haur jaio berriak ere eskuak baino lehenago trebatuko ditu besoak, eskuak berriaz behatzak baino lehenago).

FETO-ALDI

(Hamaikagarren astetik jaiotza bitartekoa)

Gizagai horrek giza itxura lortu du hamaikagarren asterako, eta gorpuzki garrantzitsuenak —barrukoak bezala azalekoak— osatzen hasiak dira. Sei bat (6) cm-trotako luzera du. Jaiotza artean gordetako duen jarrera ere hartua du; hezurrek, nerbioek eta giarrek (muskuloe) halako heldutasun bat iritxi dute, eta besoak eta hankak mugitzen hasten da haurra amaren sabelean.

28garren asterako nahiko osatua dago gizagai hori, 36 cm inguruko luzeraarekin, bi libra edo pisatuz. 28garren asteaz geroz jaiotako haurrak bizitzeko gai dira.

Ohar garrantzitsu bat hemen: zaspikiak direla-ta nahiko kezka eta atsekabe izan ohi du zenbait amak. Beste umek baino nekeago ikasten dutela oinez, ibiltzen t. a. Haunda: besteak baino torpe eta makalago direla ibiltzen, hizeketan... Ahalegin pranko egin ohi da zera hori zuzendu nahiaz, haurren kaltetan izan daitekeela konturatzeko ere.

Hontan datza arrazoia: haur horiek, zaspikiak alegia, besteak baino lehenago jaiotzen direnez, ez direla hazkuntzan hain aurreratutak jaiotzen. Horregatik, bidezko denez, bestek amaren sabelean lortzen duten heldutasuna, amaren saibetik kanpora lortu beharko zaspikiak. Hori dela-ta, umearen trebetasunak neurtzerakoan, jaiotza eguna ez, baina sortze-eguna hartu behar da puntu-alde bezala. Haurra sortu zenetik zenbatu aste edo hilabeteak, ez haurra jaio zenetik.

Zaspikiaren aurrean, besteak baino makalagoa direla koan, har dezakegun jokaerak, halako susmo txar bat sortera lezake haurraren kontzientzian (subconscientean), zenbait ekintzatarako gauzeza delakoaren susmoa alegia. Eta konturatzeko sor daitekeen susmo honek eragintasan ezkor ikaragarria izan lezake umearen geroago ko bizitzan, haurra zenbaitetarako

gauzeaz bihur eraziaz. Aski bedi gaur honekin, beste batean hitzeginen baitugu hontaz patxadatsuego.

28garren astetik jaiotza bitartean halako hazkuntza eta helkuntza berezi bat gertatzen da nerbio-sarean (sistema nervioso), gorpuzkien mugimendu eta koordinaziorako beharrezko den nerbio-bideen indarra gehituz eta azkartuz. Garai berean luzatzeari ekiten dio gorpuztak, jaiotza ondoko luzatubeharrari abiada emanaz.

JAIOBERRI-ALDI

(Jaiotza ondoko lehen bi asteak)

52-54 cm luze da haur jaio berria, eta 6-7 libra bere pixua: nekatoa baino zerbait handiago eta pixuagoa izan ohi da mutikoa.

Jaiotza unea izanen da ezpairik gabe, gizakiak izadi hontan izan den aldakuntzarik handiena. Amaren sabeleko giro leun eta berdin hura utzirik, erabateko giro berri bati egokitu beharrean aurkitzen baita giza-organismoak, aldakuntzaz osatutako inguru batera egokitu beharrean gainera: kanpoko hotz-berora, oxigenoa airetik hartu beharrena, jakia zupatzu bereganatu beharrena, begiak argira jarri beharrena t. a. Muskira itxurako zerbaitz beteta egon ohi dira haurraren birrikak amaren sabelean dagoen bitartean. Jaio ordutxo ordea, muskira hori kanpora bota behar. Lehen arnasa hartzeaz gertatu ohi da hori. Eta haurraren lehen garrasi edo negarrak hori gertatu dela baino ez du adierazi nahi.

Aldakuntza hori handia izanaren ere, ez da uste izan den bezain traumatikoa; ze jaioberriaren organismoa inguru berri hortara egokitze oso "egokia" baita. Egungo jakintzaren mailan, ezin esan daiteke jaiotza gertaerak halako kalte berezi bat sortzen duenik haurraren kontzientzian, gerora bizitza osoan bere eragin kaltegarria izan den gertaera denik, inoiz Freud'ek suposatu zuen bezala. Gaurko jakintzak ez du hortara bultzatzen duen adierazgarriarik aurkitzen jaiotza normal batean. Besterik litzateke ezbeharren batekin gertatutako jaiotza balitz.

Eta ama-berri gertatutako emakumeen lasaigarri beste hau: jaiotza ondoko lehen egunetan pixuan zerbait gal lezake haur jaio be-

riak, eta gehienetan galdu egiten du. Baina ez gaitu horrek harritu behar, ze jatera aldatu beharrak gal arazten baitio haurrari. Gainera, laster irabaziko du galdutako pixu hori.

ZUPA-ALDI

(Jaiotza ondo hirugarrenetik 52garren atera bitartea)

Jaiotza aurreko azken hilabeteetan hazkuntza bidean asko aurreratu bazen ere, jaio ondokoan —jaiotza ondoko lehen urtean— hazkuntza horren abaila mantsotuz joaten da. Jaiotza aurreko bi hilabeteetan hazi zen halako bi baino ez baita hazten haurra jaiotza ondoko lehen urte hortan. Pixuan ordea asko irabazten du. Jaiotza ondoko hirugarren asterako irabazten du galdu zuen hura. Eta seigarren hilabeterako jaiotza unean halako bi bada umea.

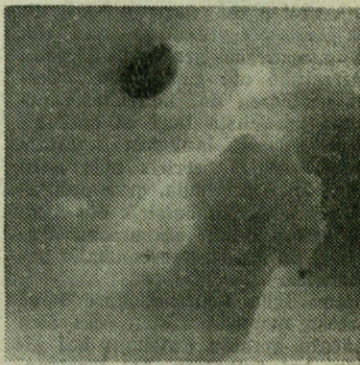
Askok gogortzen dira hezurrak aldi hontan. Haurraren mugimenduetarako aurrebaldintzetako bat horixe da: hezurak gogortuz joan daitezela. Haurraren eskeletoa nahikoa hezurtu baino lehenago umeari oinez irakatsi nahi izateak nahiko kalte sortera lezaioke haurrari. Hezurrek gorpuzari eusteko adina indar ez dutenez, okertu egin ohi dira hankatzutarrak. Edonork dakite zenbateko garrantzia duen horrek gero ko trebetasunerako, heta ain gogoko zaigun gorpuzaren itxurarako. Ibiltzeko trebetasuna gutxituz gainera (korrika eta saltakarako ere ulertu behar da hor), batere onik ez leharren konpleju txarrik ere sor daiteke hori delata.

Haurrari eman ohi zaion jakerak asko erabaki lezake hezurren gogorkuntza hortan. Esan beharrik ez dago, medikuaren esanetara jarri beharra dagoela arazo hontan; beroiek baita arazo hontarako egokiak diren oharrak emateko gauza.

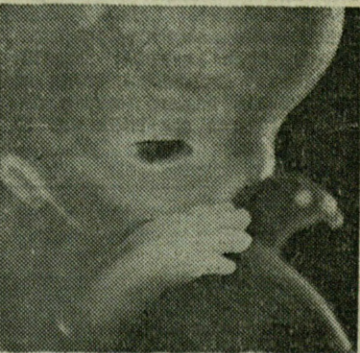
Hezurren gogorkuntzarekin batera gertatu ohi diren beste garrantzitsuenetako hazkuntzak bi hauk dira: nerbioena eta giharrena (muskuluena). Hezurak, nerbioak eta giharreak heltzen diren neurri berean da haurra inguruko berezitasunetara egokitze gauza. Heldutasun horri laguntzea gure esku dago, haurrari eman diezakegun janaria eta aterpea gure esku dagoenez.



Sorkera ondoko laugarren astea. Lau milimetro luze da gizagaia.



Seigarren aste aldera 15 milimetro luze.



Zortzigarren asterako hiru zentimetro.



Lau hilabete, hamasei zentimetro.

JOSTUNDEGIA

MODISTEGIA

UGARTE

Urbieta, 66

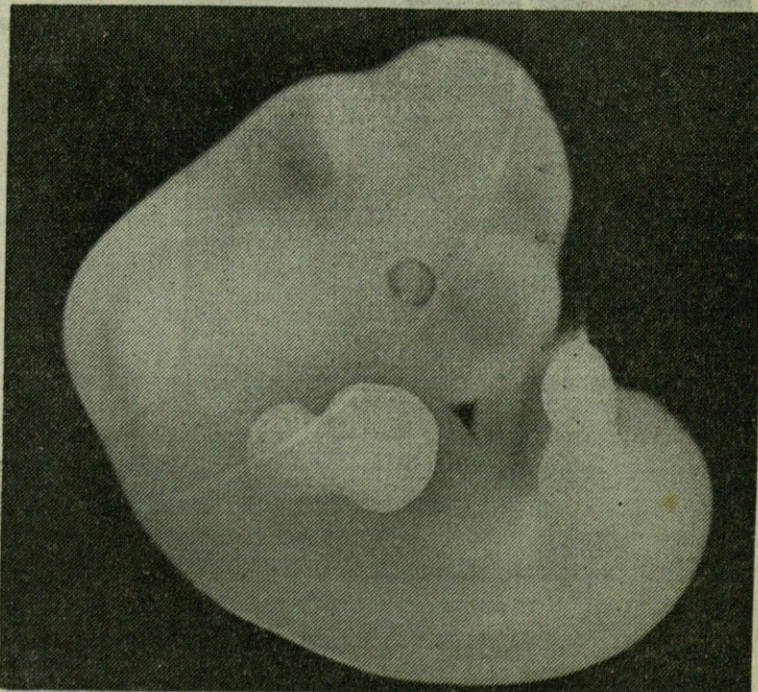
DONOSTIA



YOGUR

GURELESA

GOGOZKOENA



Seigarren aste alderako begi izango diren zerak igerri daitezke, baita beso eta hanka izango direnak ere.

Herri ixila benetan, gure hau!
Tarteka marteka azaldu izan dira
Andoain goraltu dutenak: bai pi-
lotan, bai futbolan, bai idazlane-
tan bai herrigintzan eta bai beste
gaietan. Baina gai berezietan na-
barmentzeak, herria erabat goi
mailatan dabilela, adierazo nai-
duanik, ez-dugu-uste Goi mailatan
ibili bai, behar genuke: zergatik
ez gabetzan? Ez dakigu, baina ez-
gaitzela bai, begien aurrean da-
go. Euskal giroa ere ixilik da: 10

BINGEN

MADALENA ZAHARRA
BERRIZTATZEN

Azpeitiko herriaren ataria da Madalenako hauzo zaharra. Aspaldion,

Herriko agintariek oraingo hone-
tan, arretatz jokatu dute; zabor us-
teldu guziak, izkutuan joango dira,
hemendik aurrera, ez dute gehiago
kiratsik utziko. Eta bestalde, bideas-
ere, bi metro ingurua zabaldu du-
te. Berriztatze honek asko jantzi-
hauzoz zahar hau, bazeukan premia-
rik aski ere! Ia poliki poliki, Ma-
dalena zaharra lehengo xarmanta-
sun apal haren jabe egiten zaigun.

Zestoan bada jende presturik, bai eta euskararen alde lan egiten ari den gizonik ere! Txalo be-roak jo behar aurtien egun duten edo hobeki esan, ganoraz ardura-tu ondotik lortu duten helburuaga-tik. Urte pila izugarrian, erdar-a-hutsez argitartzen zen, Besta Bu-ruetako egitarau; bainan aurtun-goan euskaraz eta erdaraz inprima-tzea lortu dute! Zestoarrak, betida-nik erdaraz irakurri ohi genituen «corrida», novillos, toreros, «tiro al plato» etab euskara txukun bate-tan idatzi dituzte. Bidegoyengo he-ririk txikian, eta non ez? Besta-egitarauak erdaraz hutsean idatzi-riku ikusi ditugu sasoi honetan; Zes-toarrak ikasbide ezin latorragoa

Orain dela bi urtetsu, Zeruko Argiaren sail honetatik, gertakari bat arras gaitzestu genuen. Gure herriko Bibliotekatik jirabira osoa egin eta Euskal liburu bat ere ikusi gabe atera ginen! Baina gaurkoan, zorionez beste zerbait idatzi behar dugu. Euskal liburu sail bat badagoela gaurko Bibliotekan, eta ugaltzen joango direla gainera. Ea bada, azpeltiar gazteriak, berauek izan ohi bait dira hanga bezerorik zintzoenak, Euskal liburuak barra barra irakur ahal izateko aukera lortzen duen.

«XIXANGREA»ri Hitz bi

Benetan interesgarria duk herri-ko berriak emateko hire era. Eta atseguenez iraukrtzen ditudala ezin uka. Halako bereizitasun bat baduk gauzak ikusteko eta adierazteko.

Sakristikoa kronika ez dituk hire gogoko, zorionez, herri txikia izanik denok jakiten bai diagu zein jalo, ezkondu edo hil den. Hortik at izkutuko edo misteriozko zerbait bazegok hire ezizenean: XIXANGREA. Zein k... ote da? Holako...? hala-ko...? ezin litekek... balitekek... eta benetan lau katu garen herri honetan izkutapen hori gordetzea nahiko zaila baduk.

Bestetik GURASO ELKARTEAren babesean sortu den Nuklear Zentralari buruzko komisioak gutxi hartu eta gutxi eman duela dio. Eta hain zuzen, hire berri hori kalera den egun bertarako eratua zegoan mahai-inguru edo «coloquio» gisako ageripide bat arazo hori zeharo ulergarri, hire gogoan den bezala, herriari azaltzeko. Hortarako, orai arte entzundako hitzaldien molde gutziak hausten zituen bide berri bat urratuko genian. Baina hitzaldi hau galarazia izan duk beste zenbait herriartan bezala.

Hala ere ez duk nere asmoa xehetasun horiek aztertzea.

Bakarrik, hauxe adierazi nahi diote alegia, nere ustez ur azpian igeri dabilen xixangrearena baino airean, dena ondo ikusiaz, hegaz dabilen kaioaren itxura haundiagoa duk. Eta kaioaren hegadak bezain apainak dituk hire ibilerak.

Baina, zergatik itsasoa edo zerrua? Lurrean ere izango duk hiritzat haina leku, eta lurrak ere, hemen Getarian behintzat, badik hile ikuspegi horren beharra.

Besterik ez «xixangrea» ezeza-
gun hori. Hire ezagun den

JOXEAN



**gertuan daukazu,
zure zerbitzuan prest
eta gogotsu.**

ZURETZAT

NEKAZARITZA AN ETA EMEN

Jose Alkiza

JANSEN-EKIN IZKETAN

Bizkaian badago zezen bat Holandatik ekarria.

«Dekker» etxea da zezen ori Bizkaia saldu zuena, eta Jan Jansen, etxe orren beterinarioa. Kastellanoz badaki, eta ari eskerrak, Holandako baserrien berri jakin ahal izan genuen, pixka bat bederen.

Zezen orren ama eta amona bizi diren baserrian, ikulluan eta belazean, bazterrak ikusten genbiltzala itzezin genuen Jansen-ekin. Egin genizkion galderei, leial erantzun zien gizonka.

BASERRIAN NEURRIAK

Baserri onek 31 hektarea lur ditu. 50 esne behi. 20-25 bigantxa urte bateti birako. 30 txahal urrua. Eta 40 ardi.

Behi auen umeak, idixkoak bati-pat, munduan zabalduak daude zezenetarako: Alemaniara, Dinamarkara, Frantziara, Espainiara, Colombiara eta abar, eraman dituzte «centro de inseminación» delakoe-tara.

—Zenbat esne ematen dute behiok?

—6.000-6.500 batz beste umaldiko azken urteotan. Behiak, batz beste, 4-5 urte dituzte; badira 10 urtekoak baiña baita 2 urteko bigantxak ere.

—Egunean zenbat aldiz jecten dituzte behiok?

—Bi aldiz.

—Umatu berrian ere ez iru aldiz?

—Ez, ez. Beti bi aldiz aseratik eta bukaeraino. Behar bada probintzia guztian egongo dira egunean iru aldiz jecten dituzten 3-4 behi, baiña orduan 3 jectialditako esnea dela esan beharra dako kontrolerako eta jatorrirako.

—Umea egin eta zenbat denborara behiak ernaltzen dituzte?

—Iru illabetera, urtero otsaillean egin dezaten umea.

—Nola antzutzen dituzte 7 illabete ernari daramatzatenean?

—Umalidian 6.000 litrotatik gora ematen dituen behiak, azkeneko neurtu aldian, 15-18 litro euki ohi ditu. Behia ikulluan sartzen da eta lastoa bakarrik ematen zaio, ez belar ondurik; eta edaten batere ez edo oso gutxi. Alere antzutzen ez bada, beterinarioari deitzen zaio eta botika sartzen dio errapean titietan gora. Lasto utsean 2-3 egun euki ohi dituzte.

—Errape miña asko izaten al dute?

—Ez. Batzuetan azaltzen da bai, baiña emen ez da problema.

—Arrapa ez dezaten ba al dute sistimaren bat?

—Sistimarik ez, baiña errapea garbitzeko bada produto bat oso ona. Ori erabiltzea da sistima, nahi baduzu.

NOLA GOBERNATU

Udan larrean dabitzeanean, zenbat egun eukitzen dituzte sail bakoitzean?

—Ez da errax zehatz ori esatea. Baiña, baserri ontan 50 behi daude, eta 2,5-3 hektareako sailak dauzkate. Eguradiak laguntzen badiu 10 bat egun eukitzen dituzte, lehor badago 4-5 bakarrik. Udaberrian 10 egun, udazkenean 3-4.

—Néguan ikulluan dauzkate-nean, egunean zenbat aldiz ematen diete jaten bi ala iru aldiz?

—Iru alditan jatenik gehiena. Baiña aksotan goizeko amarrak aldera ere bai pixka bat edo gauean,

bederatzieta, nagusia ohera doanean. Alere gehienetan, egunean bi aldiz zulokoa eta beste bi aldiz ondua.

—Baserri ontan bertan sortzen al dute alea ere, beren ganaduen pentsutarako?

—Emen Holandan, ganadutara jarria dagoen baserriak, bere lur guztiak belardi euki ohi ditu. Orregatik pentsu guztia kanpotik erosit da.

—Zenbat proteina duen pentsua erabiltzen dute?

—Orain % 16-17 duena; baiña % 25 duena ere erabiltzen dute aldiz. Udan proteina asko duen belarra jaten dutenean, proteina gutxiagoko pentsua ematen diete, eguraldi txarra eta proteina gutxi duen belarra jaten dutenean, proteina asko duen pentsua. Urteoroak eta belarraren kalidadeak erakusten du ori.

—Pentsuok baserriarrek berak etxean prestatzen al ditu ala pentsu fabrikak?

—Pentsu fabrikak.

—Zenbat balio du kilo pentsuak?

—Gaur gaurkoz, kilo pentsu ona, 8-9 peza kiloko. Oso garesti da Holandarako. Urtebete ontan asko igo da.

—Eman beharko diete ba olako behiei?

—Ara: onoko behi onek bi illabete da umea egin zuela. 30 litro eman ditu gaur, ez da jectiko produzioan, luzaro eusten diota. 3 kilo pentsu ematen ari zaizkio. Gutxi irudituko zaizue baiña belarra daukate oso ona.

TXAHALAK

—Nun dituzte txahalak?

—Belazean, kanpoan, txiki txikitik.

—Eta esnea emateko?

—Lehenengo astean amaren oritza ematen zaie. 3 illabetera arte esne artifiziala. Urtegarai delako barruan badaude, etxean eta belazean badabiltza, ara eraman.

ARDIAK

—Ardiak zertarako dauzkate?

—Lehenbizi esnebehiak moztan dute larrea. Behiak atera eta bigantxak sartzen dituzte ondoren eta oiek uzten duten ardiak mantentzen dira. Gaiñera, ez du ardiak lanik ematen umegiterakoan ez bada. Orduan, bai, ume egite zail xamarra duteta, erreparoa behar dute. Baiña ardi bakoitzak urtean bi ume, bizkiak, egiten ditu eta azitzen; bildotsak oso ondo saltzen dira aragitarako: 40 kiloko bildotsa 200 florinetan, 4.000 peztatik gora dira.

Gaiñera, ardiak «urrezko anak» dituztela esan ohi da, belazeari egiten dioten mesedeagatik. Orregaxetik bakarrik ere mereziko luke ardiak eukitzea.

HOLANDAN

ZE HAR

(II)

FRIESLAND

Etiketetik abiatzerako bagenekien bi ganadu txapelketa ikusi behar genituela. Lehengoan aipatu nizeen Utrecht-koa. Bigarren au Leeuwarden-en zen, Friesland probintziako uriburuan.

Amsterdam-dik bidean gindoazela pasa genuen olandarrak itsasori, bere tokian edota atzeraxeago egon dedin, ahoko zuloan ipini dioten txarrantxa, 32 kilometrotako arresi sonatu ori alegia.

Friesland Holandako iparraldean dago. Ez da olandesez itzegiten, frisoieraz irakasten dute. Ala esan zigun erakusle generaman gidariak.

Emen ere behi pinto zuri beltzak ikusi genituen. Guretzat, behi olandesak eta frisonak, berdin da; izan ere erraza bat bera dira, baiña bi adar. Emen frisonak ikusi genituen. Ederrak behiak, errapez eta gorpuzte egoki apartak. Are eta esne-tsuago izango dira batz beste.

95 urte dira aurtan, behi auen jatorria liburuetan eramaten ari zirela. Antxe ikusi genituen, ferian, 100.000 kilo esne paseak emandako bi behi. Bada zerbait. Orrenbeste esne emateko ez baita aski umaldi batean asko ematea, umaldi: asko irautea ere beharrezko baita.

NEKAZARITZA

Friesland-en % 19 baserriatik bizi da. Gaiñera beste askok nekazaritza lotuta dauden fabriketan lan egiten dute, esne zentral, gazta fabrika eta onelakoetan, beraz nekazaritzak, edo nahiago baduzu ganaderitzak, inportantzia aundia du.

Holandan sortzen den esnearen (eta besteak beste, bada esnerik Holandan) % 15 Friesland-eko fabriketara biltzen da, eta gaztaren % 35 andik ateratzen. Baita Holandako patata azia ere, an sortzen da % 25. Ori lurrez % 10 besterik ez dela eta jendez berriz, % 4; bakarrik.

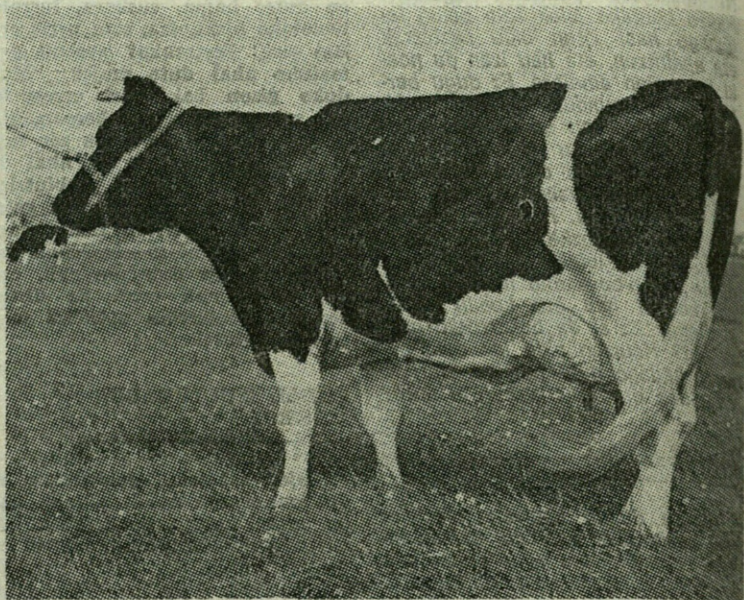
KOPERATIBAK

Bizitzeko behar beharrezko diren janariak sortzen ditu baserriarrek, alere askotan saldu eziñik ibili ohi da, edota oso merke saldu behar izaten ditu. Elkartu ezker indar izango omen luke, baiña bakoitza bere aldetik saltzen da gure artean. Eta Holandan?

COVECO

Behiak ikusi ondoren, Coveco-ko ofizinetan inguratu ginen ango berri jakin nahiaz. Coveco Holandako koperatibak elkarrekiko arrematetarako daukaten organiazioa da.

Gurekin itzezin zuten gizonak, kanpora ganadua saltzeko koperatibakoak ziren eta erosi nahi izan ezkerro erraxtasunak emateko prest daude. Eskabidea kartaz egitea aski duzu, bazkideen artean zuk nahi



bezalako ganadua nork daukan jakiten dute. Ondoren bertara joateko bideak irekitzen dizkizue, baserri-baserri ganaduak erakutsi, aukera ditzazun, eta azkenik, erosi dituzunak etxeraino bidaliko dizkizue.

NOIZTIK

Holandan 1880. urte inguruan ezin bizi gogorra izan omen zuten ganaduzaleek; ordudatik ari ziren elkartzen eta koperatibak sortzen. Ez, beraz, atzo goizean.

1886 garren urtean sortu zen lehenengo esne koperatiba Waga errian. Ondoren berehala beste asko.

1897 garren urtean esne koperatiba mordo bat elkartu egin ziren beren interesak aurrera ateratzeko. Urrengo urtean «Frico» sortu zen, esnez egindako jeneroak saltzeko koperatiba.

Ez ziren esnea saltzeko koperatibak bakarrik sortu, berehala elkartu ziren baserriarrek, ganaduarentzat behar zituzten pentsuak erosteko eta lurarentzat abonoak eta ongariak eskuratzeko.

Aragiarekin, guri orain gertatzen zaiguna gertatzen zitzaion: baserriarrek lan egin eta arakiñek eta tratariarik irabazi. Orregatik 1916 garren urtean, sortu zuten bizitarako ganadua eta mataderirakoa saltzeko koperatiba.

Aspaldidanik ezita daude koperatiba lanetan, baiña badute orain urte gutxi sortua ere. Baserriar batek min artzen duenean edo gaixotu edota jaiak artuta kanpora aldegina, beste gizon bat joaten zaio etxera bere lanak egitera.

Ez da sistima txarra. Izan ere, bestela, baserriarrek, bere behiak ganbelari baiño lotuagoa dago etxetik ateratzeko, eta gaixotzen denean izaten dira kontuak.

ZERTARAKO

Gaur gaurkoz ango baserriar batek ara zenbat gauzatarako daukan koperatibaren laguntza:

Saltzeko

—esnea saltzeko
—ganadua: txahalak, zekorrak, bigantxak, behiak, zezenak, zeriak, ardiak edo ahuntzak, bizitarako edo mataderirako.
—artilea saltzeko.
—arrautzak saltzeko

Erosteko

—ganaduentzako janariak, pentsua eta abar.
—ongariak, abonoak, xomorro eta belar txarrak galtzeko botikak.
—makineria
—dirua: prestamoak.

Zerbitzuak

—Esneari egin dakizkioken analisi guztiak
—Esne koperatibaen eskubideak aurrera atera
—Azia jarri behiei eta zerriei
—Makinaren bat utzi lanerako
—Belarra ondu artifizialki
—Baserriko kontabilitadea eraman
—Erakutsi baserriko martxa eramateko galdetzen duen guztia
—Kontribuzio eta lege gora behar erakutsi

—Baserriar gaixotzer: denean ordeko bat etxera bidali.

Seguruak

—zahartzarorako pentsioa
—Etxeko burua gazterik ilko baltz familia babesteko.
—Nahi bezalako seguruak: ezbeharren bat izaten badu, lanerako gauza ez dela gelditu, gaixoaldiko gastuak, edo zorrak egin...
—Suak, ariak edo ekaitzak egin diezaizkioten kaltetarako seguruak.

ORMAZABAL - DAR DUNIXI

ETXEGINTZA TA ETXE-TXUKUNKETARAKOAK

URALITA ORDEZKARIA

TOLOSA

Urrutizkiñak:

Etxekoa: 65 19 60

Landolako: 65 19 33

URRETUXA

Urrutizkiñak:

Landolako: 67 17 84

ERAKUSTOKIA: Tolosa'n - Zumalakarregi, 7'gn

AATE OPARIAK

GAI TA IRUDI POLITENAK

Victor Pradera, 2
(Esquina Zubieta)

DONOSTI



ELIZAREN BERRI

ERROMAKO SINODOA TTANTTAKA

Irailaren 27a. Ostirala.

Gaur izan du bere hastapena ebanjeliokuntza egun nola egin aztertuko duen Sinodoak.

«Kristau ez diren erlijioak ezin jotzen ahal dira kristautasunaren etsaitzat, ez eta ebanjeliokuntzarako oztopotzat ere», esan du Aita Sainduak Sinodoari hasiera ematean. Eta erantsi du ere: «Ez dago aurkakuntzarik, ez etenik ebanjeliokuntza eta giza aurrerapenaren artean; bata bestearen osagarri dira eta».

Aloisio Lorscheider-ek (Brasilgoak) esan du: ez da aski misio lurralde-tan besteren hizkuntza jakitea; garrantziko direnak adimen egiturak dira. Eta gainera: Elizaren egungo egiturak aztertu beharrean gaude, eta arazoa, hauxe da: egitura horiek zenbateraino alda daitezkeen.

Eta gotzaiak kreetzaile izan daitezkeen eskatzen die: bide berriak urratzen ahalegin daitezkeen alegia.

Erasten du ere, hierarkiaren eta sekularren arteko erlazioak berrizatu egin behar direla. Eta amaitzen du: «Eliza hierarkikoa eskubide eta egin-behar guztien zentro delako ideia kaltegarri izan da, eta hala da oraino ere».

Irailak 28. Larunbata.

Bost txosten irakurtzen dira; munduko egoerari ikuspegi bat eman nahiz: zabalkiro noski eta gainez gain. Hiru ordutan ezer gutxi egin zitekeen ba.

Tanzaniako apezpiku batek irakurtzen du Afrikaz diharduen txostena. Gustiz ustekorra, optimista: «Kristauak Afrikako jendetza osoaren % 40 dira, musulmanak % 41, eta % 17 antzinako tribuen erlijiotakoak».

Ondoren, Pironio mintzatzen da. Hego Ameriketari buruz. «Ebanjeliokuntzak sustrai ona aurkitzen du —dio— herri erlijiotasunean». «Liberalizazioari» buruz mintzatzen, mugimendu horri buruz zenbait duda-muda agertzeko do. Arriskua da, dio, ebanjeliokuntza eta giza jasokuntza gauza bat beratzat emateko.

Inondik ere, nola herri erlijiotasun horretan hala liberazio mugimenduz, hezketa jasankor eta pasiboan ez da arriskurik.

Hurrena, Cincinnati-ko apezpikua, Bernardin alegia, mintzo da, eta Ifar Ameriketaz, Australiaz eta Ozeaniaz mintzatu ere: dena batera hartuz. Gazteak, izpiritu baloretako irekiak direla dio; baina, aitzitik, uzkur erlijio erakundetuarekiko.

Gotzaiak beren «agintea» beste modu batetan betetzeko eskatzen die. Asiar buruz, Pakistango artzapezpiku batek egiten du hitz. Elizak orain arte ezagutu dituen testigantza moduak (eskolan, gaiso-etxetan...) baliozko ote dira gaurregun?, galdegiten du. Gazteen kristau hezketa ez ote litzateke eskolatik kanpo egin behar?, erasten du oraino.

Eta azkenik, Europari buruz, Martseilako artzapezpikua mintzatu da, Etxegarai jauna alegia.

Esaten du, egungo gizonak, «Jainkoaren hitza entzuteko premia gorria» sentitzen duela. Eliza, aldiz, dio, badirudi bere barrura begira bizi dela, narzisismoz bezala.

Horrela amaitu dira mundu osoko egoerari jira emanez aurkeztu diren bost txostenak. Ondorengo egunetan, nahi izan duten gotzaiak mintzatu dira.

Urriak 2. Astelehena.

Santo Domingoko artzapezpikua mintzatu da. Bere diozesian, esaten du, sekular asko da, Biblia komentatuz, Jauna emanez... lan egiten duenik. Sekular horiek lan ederrik asko egiten dute. Diakono batek egin lezakeena baino ederragorik ere bai.

Tchad-eko apezpiku batek ere gauza bera dio. Eta are. Zergatik ez apaiztu horrelako sekularrak?, dio. Horrela, laikoak, ezkonduak ala ez, apaiztea eskatzen du.

Gerora, besterik ere mintzo da hildo beretik. Hala nola, Yago apezpikua eta Malula artzapezpikua; biak afrikatarak. Biak sekular horiek apaizteko eskatzen du.

Urriak 3. Asteartea.

Alfink-ek galdetzen du: ez ote da, guk, apezpikuok, ebanjelioren mezu iluntzen dugula? Ez ote gure askatasun gehiago ezagutu behar? «Elizak ezin uko egin dio inoiz ere Kristorengandik harturiko dotrinari; baina, bederen, proposatzen ahal luke dotrina hori gisa gizatarragoz».

(Hurrengoan gehiago).

GOIHERRIKO ORDIZIAN
«KONTZILIO» EDO BATZAR TTIPIA

Elizan ere zerbait aldatzen ari da noski. Kontzilioa, Sinodoak (Erromakoak, diozesietakoak), Gazteen kontzilioa (Taizé-koa)... Eta orain, Ordizial «Kontzilio» ttipia.

Hala jakin dut. Txartelak banatuak dituzte parrokiari guztiei, Batzar TTIPi horretan parte hartu duten guztiei izena emateko eskatuz.

«Aupa, mutilak...!». Agian, ordea, txapel gorrien orde, lana, kemen-tasuna, izerdia... beharko lirateke aipa gaurregungo ordiziar langileoi bu-ruz. Aupa, beraz, ordiziar mutilok!

GASTEIZKO ELIZA

Gasteizko elizan ere badira aldaketak. Nahi hainbatekoak ez badira ere Bertako apezpikua, orain zenbait urte ordenaziorik gabe utzitako mu-tiak apaiztera jarri da.

Aldatuak omen, apezpikuaren arauz, orduan kontrara ziren arrazoiak: ideologia e. a. Mutilek diotenez, berriz: «Nire ideologia ez da ezertan ere aldatu». Apezpiku jauna goitik behera oharren bat ala.

AMUNSA

Transportes

azkar s. a.

ERAMAN-EKARRIAK, KAMIOI AUNDIAK

Barcelona Zaragoza, Valencia, Madrid, Oviedo, Gijón.

Donostitik egunero:

Iruña, Bilbo, Gasteiz, Alicante, Elche, Elda, Murcia, Car-tagena, Granada, Almería, Santander, Valladolid, Zamora, Palencia, Salamanca.

Astean irutan:

Malaga, Sevilla, Jerez de la Frontera, Cadiz, Lugo, Coru-ña, Orense eta Vigora joan etorriak.

Hernanirako bide nagusian, ERGOBIA auzoan, DONOSTIAN.

Urrutizkiak: 552650-552654

Apartado 1381

Juan Aldasoro apaiz langilea

Halaxe zen, langile porrokatua. Baina Zestoako «So-razu» lantegian peontzan lan egiten zuelako deitzen diogu «langilea».

Ez da gaur apaiz batentzat zein lani heldu eta utzi asmatzen erraza. Aldaketa haundiak egin ditu gizar-teak. Apaiza ez daiteke bala lehen egiten zuen zen-bait lanez. Bide berriak sumatu behar ditu kristau-gintzan. Kezka horrekin bizi zen «D. Juan Txiki».

Hala esan zidan oraindik orain: «Ez zekiagu egiten dugun lan asko baliozkoa den ala ez. Lantegian egi-ten dudun lan hau behintzat baliozkoa duk. Ez niake fabrikara joan gabe etsiko».

Ez zen geldirik eta isilik egotekoa. Gaur, ordea, geldirik eta isilik zegoen. Hilik zegoen, gorputz egi-nik. Grika batetik zintzilik zetorren ontzi tzar batek aspian lehertu du. «Hi behintzat ez hau grika tzar batek aspian berehala harrapatuko eta hilko» esan nahi ote zidan susmoa hartu nion bere gorputzaren aurrean «Aita gure» bat errezatzen nuen bitartean.

Hitz aspertu asko eginak gara elkarrekin. Inoiz gure bekatuak ere aitortuak dizkiogu elkarri. Hitz sa-mur hauek esan zizkidan azkeneko elkarrekin egon ginenean: «Lehen bezala etorri, Miel, gure etxera».

Bi mesede eskatu nizkion Abuztuan Z. Argiaren 600garren alerako. Pello Saikolaren argazki bat es-katu nion. Baita agudo asko bidali ere. «Zenbat zen» galdatzeko hil zait. Galdatu izan banio ere, laster erantzungo zidan: «aldegin zak, motel, dirua hobeto zeukagu». Ez zitzaion D. Juan Txikiari dirurik era-ntsi bihotzean. Bihotzean erasten ez den diruak, be-rriz, erraz ihesegiten du patrikatik. Moto ahul baten jabe egin zen Zestoaraino lanera joateko.

Bide batez beste mesede bat eskatu nion. «Bertsolarien giza neurriaz» idazlantxo bat eskatu nion. Ez zela idazlea erantzun zidan. D. Juan Txiki hitzaldi gutxi emango zuen bertsolariaz eta langileriaz. D. Juan ibilli egiten zen jende horrekin. Herri xehea bildu zen bere hileta elizkizunean. Nekazariak, langileak, zaha-rak eta gazteak, gizonetakoak eta emakumezkoak azal-du ziren elizara. Zortzi bertsolari ikusi nituen. Elizan abestu zutenek ere ez zuten bertso bana baino gehia-go kantatzeko barrurik eduki. Kantatzeko adorerik izan ez zuenik ere bazen.

Herririk txikiak ere bere eliza ederrarekin erron-ka gogorak jo ohi ditu. Arroako eliza ez da Aizarna-koaren eta Zestoakoren neurrikoa. Inoiz esan izan nion Juanitori: «Txikia duk eliza hau». Ez zuen pen-satzen egon beharrik: «Nahikoa haundi baduk bai, erraz kabitzen dituk barruan elizara etortzen dire-nak». Oraingoan behintzat neuk jaso behar diat tan-toa, Juanito. Arroako eliza txikiak gertatu duk hile-ta egunean. Ez ziren barruan sartu joan ziren guztiak. Askok kanpoan geratu behar izan zuen.

Muslari ona zen D. Juan Txiki. Eskerra ematen zion, bada, musean ez zekien jakintsuaren jakinduria-ri: Musean zekien Juanitok, ez kartekin bakarrik bai-ta jendearen harremanetan ere. Bazekien enbido eta ordago jotzen. Baita tantoa jasotzen uzten ere. Ziri-katzaille aparta zen. Ez zion inori bakean uzten. Haun-diak esan eta haundiagoak entzun. Alaiak, umorekoa, laguntzailea, leiala eskuzabala zen. Musean irabazita-ko txanponak bakarrik ez zizkizun barkatuko.

«Popularra» duk D. Juan Txiki esan ohi zuen jen-deak. Hala zen, herrikoia. Non jendea, han Juanito. Jendea elizan bazen, elizan Juanito; tabernan bezen, tabernan; lantegian bazen, lantegian; apustuan ba-zen, apustuan; festan bazen, festan; bertsotan bazen, bertsotan.

Juanito ez zen herritik atera. Hau ez diot Arroa-tik gutxi ateratzen zelako. Gutxiagi ateratzen zen. Arroako erretoreak ezin esan ahal izango zuen Aizar-naoak guregatik esan ohi zuena: «beti kanpoan da-bil».

Herritik, herriko lurretatik gutxi atera den apaiz asko izan da. Baina gorputzez egon izan da herrian. Herritarrengandik urruti bizi izan da. Herritarren bi-hotzean zegoen sarturik D. Juan Txiki. Herriko gizon bat gehiago zen. Zen bezalakoa agertzen zen herrian, bere akats eta bertute. Ez zuen akatsak izkutatze-ko itxurarik egingo.

Itxura egiten ibiltzeak ematen zion amorrurik haun-diena. Bazuen Zestoak (barka bieadate zestoarrek) Arroan eta Aizarnan bizi ginenontzat halako «uste» piska bat. Izan ere uda garaian kanpotar asko biltzen duen herria da.



«Joango al gaituk Zestoara» esan nion egun ba-tez. «Bai, motel, hilea moztu beharra zeukatu».

«Abarketa hoiekin joan behar al duk?».

«Arroak baino gehiago merezi al dik Zestoak ala?» erantzun zidan.

Laster jetxi genuen Katiako bide bihurri eta alda-patsua. Ez zen edonorrekin motoan fidatzen. Ez zuen duda antzeko motorzalearen atzean jarri nahi izaten. Ni ez nintzen mantso ibiltzen nintzen hoietakoa. Ha-lere, «saka, Miel», esan zidan Osinbeltzeko parean. Harro ziren gure buruko ile bakanak Zestoako Toma-xenera iritxi ginenean. Han zegoen Nikolas Etxaniz kontu-kontari. Egund onik esateko betarik gabe eraso zion: «Zer egiten duzue integristok». Bertsolari kasta-koa izan, ordea, Nikolas ere: «Juan XXIII-nak desegin gaitu».

Honelakoxe jostailua zen Juanito. Ez zen jatun haundia. Ez zuen gutziarik. Ardo beltza, ogia eta la-tako antxoa batzuk izanez gero egina zegoen harena. Eskerra ematen zien bazkari haundi hoiei!

Hala esan ohi zuen bazkalondan: «bazkariko gau-zarik onena: ogia».

Egon ere hala egoten zen: zimel. Apaiza gizona edukitzea izan ohi da herriaren ondrea. «Gizenduko diagu hau ere» izan ohi da apaiz berria etorri ordu-ko herriak esaten duena. Juan Txiki gizendu gabeko lotsa berekin izango du beti Arroako herriak. Ondoko besteak halakoak ikusita gainera. Itziarra pele-grinazioan joan ginen batean baskulara eramán gin-tuen baserritar batek. Bostehun eta hoge kilo bota genituen baskulan bost apaizek.

D. Juan Txiki ez zuen haundi nahirik, gora-nahi-rik. Arroara bidali zuten eta Arroan hilda. «Guk, hon-taz gero, Arroan utzi beharko dizkiagu hezurak» esan ohi zidan askotan. Guk mamiak ere utzi beharko ge-nituen. Bada Gipuzkoan D. Juan Txiki ezagutu gabe hildako obispo bat baino gehiago. Hemezortzi urte egin ditu herriz eta erretorez aldatu gabe.

Estu samarra zen Juanito. Mendean nahi izaten zituen lanak. Ez zituen gerorako utziko. Ez zuen gure antzik. Ez zen gauerdian ezin bukatuak jardungo. Lanak egindakoan gustatzen zitzaion egotea. Jende gutxi egongo zen D. Juan Txikiaren zai. Ordua baino zuzenago ibiltzen zen. Ez du berandu hasitako me-za asko izango. Jakin nahi nuke lantokira zenbat aldiz joan den ordua jota.

Beti orduaren aurretik noranahira. Hil ere orduz lehen egin zaigu. Lagun on bat galdu dugu, euskal-tzale on bat, langile zintzo bat, apaiz jator bat.

Zer esango ote zigun hileta-elizkizunera joan gine-noi hizketan hasi izan bazen? «Enbidotxoren» bat jo gabe ez zen geratuko.

Dudarik gabe hau behintzat esango zigun: «Lante-gian hil naizelako zatote. Lanean nenbilerako goratu naizue. Etorriko al zinetan eta goratuko al nindu-zuen langile burrukatagatik etxera eta herrira etortze-rik gabe geratu izan banintz? Esango al zenioten he-rriari, garbi, nere jokabidea zuzena zela?».

Agur, Juanito. Ez diagu gauza gehiegi eskatuko. Prets bait daukag erantzuna: «eginda izaten duk».

Agur, D. Juan Txiki, Agur D. Juan Haundi.

M. ATXAGA

**JOSE ZINKUNEGI'REN
OPTICA BERRIA DONOSTIAN**

URTETAN LAN OIETAN OITUA

BARRUAN DANAK EUSKALDUNAK

Hernani. 4

DONOSTIA

MUEBLES

URRETAVIZCAYA

1920'an sortutako etxea

ERREDIZAK - EDERGALLUAK

EGIN - GAIK eta AURRE - KONTUAK

POSTAS, 48

GAZTEIZ (Vitoria)

**ZEBUKO ARGIA
SALTZEN DA:**

ELGOIBAR

M. Gorostiza

EIBAR

Angera

Markina

Irlondo

Eguren

Gisasola

Barela

Alday

Aranburu

Estanko, 11

Isasi

Simon

Amana

Urui

Urtzar

Siglo XX

XABIER ARZALLUS LELEGIZONA

Biziaren ezaugarri da sagardoaren aparra

Tirabirak bakarrik kaleratzen dira

Bagenuen Xabier Arzallus eza-gutzeko gogo. Deustuko ikasle batzuen bidez izan genuen beronen entzutea. Irakasle argitzat eta zentzuzkotzat dute nonbait.

Donostiaraino irixten omen da orain Bilboko «avenida», baina Donostiako ez da gaurkoz irixten Bilboraino. Uda guztia igaro zaigu Bilbora joateke.

«Derecho politiko» deitu gaia irakasten du. Lehen Madrilgo Unibertsidadean. Orain Deustukoan.

Baina ez da irakaskintzatik bakarrik bizi. Ez da beti liburu artean egon ohi den gizona. Badu harremanik ikasleekin. Legelari denez, berriz, abogadutzan lan egiten du. Ondo ezagutzen ditu gizonari legetik sortzen zaizkion katramilak. Gizona beste gizonekin eta herri bakoitza beste herriarekin bizi dadin gizarteak egiten dituen itun eta legeen berri daki ondo.

—oOo—

—Badakit presaka zarela, Xabier. Ez natzaizu zeharka eta jirabiraka ariko. Horra zuzenean nere galdera. Euskaldunok politiko onak gara-ela uste al duzu?

—Jeneralean ezetz uste dut. Beste horrenbeste gertatzen da beste lekutan ere. Euskaldunen artean ere goi-mailan egon den politiko asko izan da. Era bateko ala beste gobernuak eduki, beti egon da euskaldunen bat agintean. Batez ere gipuzkoarrek dute politiko fama. Aztertu egin beharko genuke politika hitzaren esanahia. Abeslariak, olerkariak, bertsolariak eta abar hartu ohi dira herri kulturaren agerpen bezala. Baina kulturaren agerpenik finenetakoa herri bakoitzak bere gorabeherak eta arazoak zuzentzeko eta konpontzeko hartu dituen erabakiak eta egin dituen legeak dira. Euskaldunek herri gutxi bezala konpondu izan dituzte beren arteko sesioak eta zuzendu beren harremanak. Hor daude fueroak. Jendeak ez ditu ezagutzen. Nik ere berandu ezagutu ditut, kanpoan ibili bait naiz oraintsu arte. Nik ez dizut esaten munduko deretxo guztia ezagutzen dudarik, baina nere jakite apurrean ez dut hone-lako gauzarik beste inon ikusi. Politiko onak ziren ezaipirik gabe bizimodurako tratatu hoiek egin zituztenak. Euskalduna ez da ibili pentsamolde sakonetan murgildurik. «Hik errespetatuko ezak nerea eta nik errespetatuko diat hirea» izan da euskaldunon legea antzinatik. Hor dago gure legebidearen muina eta oinarria. Eta ez dut uste legebide hori kristau hildotik edo Erromatarren haritik datorrenik. Herriaren izateko moduaren barru-barrutik erne da. Herrigizon zentzudun eta jatorrak eman ohi dituen buruzpideetatik sortu da Euskal Herriko legegida. Herri bakoitzeko eta Euskal Herri osoko batzarreetan erabakitzen zituzten beren gorabeherak.

—Hain zentzudunak izanik nola dauzkagu horrenbeste ezinkonpondu? Bizi-seinale ala ezjakintasunaren edo setakeriaren fruitu dira euskaldunon arteko tirabirak?

—Ez da erraza erantzutea. Badagoela bizi-seinalea uste dut. Euskal Herriaren gorotz edo ximaur direla esan du egunkari batek oraindik orain gure arteko zenbait gertaera. Nik uste sagardoaren edo zerbezaren gaineko aparra eta pitsa bezala direla. Barruan indarra duen sagardoari ateratzen zaio txinparta eta aparra. Adibide hau Euskal herriko gertaera guztietara zabalduko nuke. Barru-barrutik dario Euskal Herriari indarra eta bizia. Pitsa ez da edaten, aparra ez da edaten, baina biziaren ezaugarri da. Indar hori zuzenduko duen biderik eta molderik ez dugu, zoritxarrez. Arlo guztietan erretzen ari den bizi hori baliaraziko duen egiturak behar ditugu maila denetan. Indar hoiek denak zuzentzeko itzala, nortasuna, izana eta izena duen erakunde bat behar da. Eta hori ez dago. Baina horretarako egokierak ere behar dira. Sortuko dira bere garaian gidari eta erakunde egokiak. Ezin hitzegin honetan, sesioak eta tirabirak bakarrik azaltzen dira kalera. Alde bateko eta besteko gogorkeriak bakarrik bistaritzen dira. Kalera burrukari buruberoak ateratzen dira. Zentzudunak —eta esanahi jatorrean darabilt hitz hau— ez dira burrukara kalera iriten. Nik uste, badator gauza hauek denak konpontzeko egokiera. Berehalaxe izan ditzakegu aldaketak.

—Hainbeste aipatzen den «irekitasuna eta demokrazia» adierazi nahi dizkidazula uste dut. Badatozela uste al duzu? Zer aldaketa usantzen dituzu?

—Nik uste, inork ez dakiela zer datorren. Berdin har dezake gidaritzako oso eskuineko jendeak eta berdin gerta daiteke eten bat ere. Baina poliki-poliki dabilen gurdia- ren antzera aldatuz ere joan daiteke. Nik uste beste biderik ez dagoela garbi ikusten dutela gaur agintzen daudenek berek ere. Aldika aldika egingo litzateke, noski,

aldaketa hau. Piskana-piskana irekiko dira aginterako ateak. Zuk badakizu, egunkarietan irakurri duzunez, «junta democrática» ren berri. Europako zenbait naziotako demokraziaren tankerako eta giroko zerbait ezarri nahi litzateke. Nik ez dakit zertan geratuko den hau guztia. Dena den, demokrazia jator bat egin nahi bada langile-riaren eta herrien arazoari erantzun bat eman beharko diote batzuek eta besteek. Ez dago beste biderik onetz konpondu nahi badira arazo hauek.

—Zer urrats eman beharko genituzke gainean dugun demokratizatzearen aurrean galdun atera ez gaitzen?

—Ni praktikakoa naiz. Askok putza dela esango dizu demokratizatzeko hau. Beste zenbaitek, berriz, beste zerbait. Ni dogma denekin leporaino eginga nago. Erakundeekin gehiago. Ni demokrazia naiz. Ni ez naiz burutapen eta gogoeta sakonetatik hasten. Edonork izan dezakeen buruzpidetik hasten naiz. Denok pertsona gara. Eta guztiok dugu zer esanik. Bakoitzak bere beharrak eta ikusmoldeak ditu. Nahi eta ez elkarrekin bizi behar badugu konponketa batera iritxi behar dugu. Honetarako gehiengoaren esanera eta iritzira jarri behar dugu. Agian, gutxiengoak izango du arrazoi. Baina bila eta aurki ezazu elkarrekin konpontzeko beste bide bat. Gizon bakoitza haintzakotzat hartzea da demokrazia. Bakoitzak bere izaera, bere pentsaera, behar- rak eta jokabideak ditu. Nik haina arrazoi izan dezake kalegarbitzaileak edo atezainak, nekazariak edo langile soilak. Nik errespetatu egin behar ditut. Bestela era bateko edo besteko agente larde-rikoian jausten gara.

—Baina ni lehen egin dizudan galderari lotzen natzaio?

—Ni ez naiz «dena ala bat ere

ez» horren aldeko. Ez dugu edo-zer onartu behar, jakina. Baina guk oraingoz geure kultura eta nortasunari eutsi behar diogu. Gure herriak bere denboratan iritsi eta erabaki izan zuena eskatu behar dugu. Besterik gabe asko indartuko eta berpiztuko lirateke gure kultura eta nortasuna. Ni ezin naiteke hau onartzen ez duenaz lanerako elkartu. Guk ez dugu lehen lortu eta erabaki zena ezta- baidatuz denbora galtzeko betarik. Gu euskaldun bezala onartzen eta haintzakotzat hartzen gaituenekin bakarrik elkartu gintezke.

—Zer garrantzi ematen diozu euskal kulturari?

—Herri honen izatea lera da kultura. Herri nortasun herri- galduko luke, kultura galduko balu. Kultura eta hizkuntza desberdinak ez baditugu ez gintezke nortasun bereziak mintzatzen ihardun. Lan on bat eta beharrezko bat egiten ari da euskal kurturgintzan ari dena. Gutzuegi egin da zoritxar- rez. Izan dira kultur saio eta ekin-aldiak. Hor duzu «sociedad de estudios vascos». Euskal Herriak behar lukeen Unibertsidadetik ez da behin ere izan. Horren hutsunea bete zuen nolabait ere elkarte ho- rrek. Orain ere gazteriak benetan hartu du kurturgintza hau. Talde-kerietatik askatu beharko litzateke ekintza hau, agian. Kulturarik ga- beko herririk ez da. Kultura egin behar dugu herria bizi dadin. Apa- rrik botatzen ez duen zerbeza txi- xa da. Kulturarik botatzen ez duen herria ere hilik dago. Baina ondo berezi behar dira euskal kurturgin- tzan ari direnak eta itxura baka- rrik egiten ari direnak. Indar as- ko gaitzen ari gara euskaldunok «atxe» dela eta ez dela, burjesa dela eta ez dela.

—Berriz ere haserako gaira bil- du gara. Nola hel gintezke elkarta- sun batera euskaldunok?

—Bat izan gintezke gauza asko- tan. Bat izan gintezke arlo asko-

tan neurri haundi batean. Elkar gaitzen batera jasaten ditugun hauzietan. Hau egiten ez dugun bitartean kulturaren eta herriaren aurka ari gara. Kezkati eta urdu- ri daukagu herria gure eztabaida eta hika-mika antzu hoiekin. Sus- mo txar gehiegi egiten dugu. El- kartasun honera hel ez gaitzen, bakoitzak zer eragozpen jartzen duen aztertu behar du. Norkeria asko dago. Elkarriketarako bide- rik ez edukitzeak asko txartzen du batasun giroa. Halere, agian, orain dela bi urte baino hobeto gaude alderdi honetatik. Irekitasunak be- rak sortuko du elkartasuna ere.

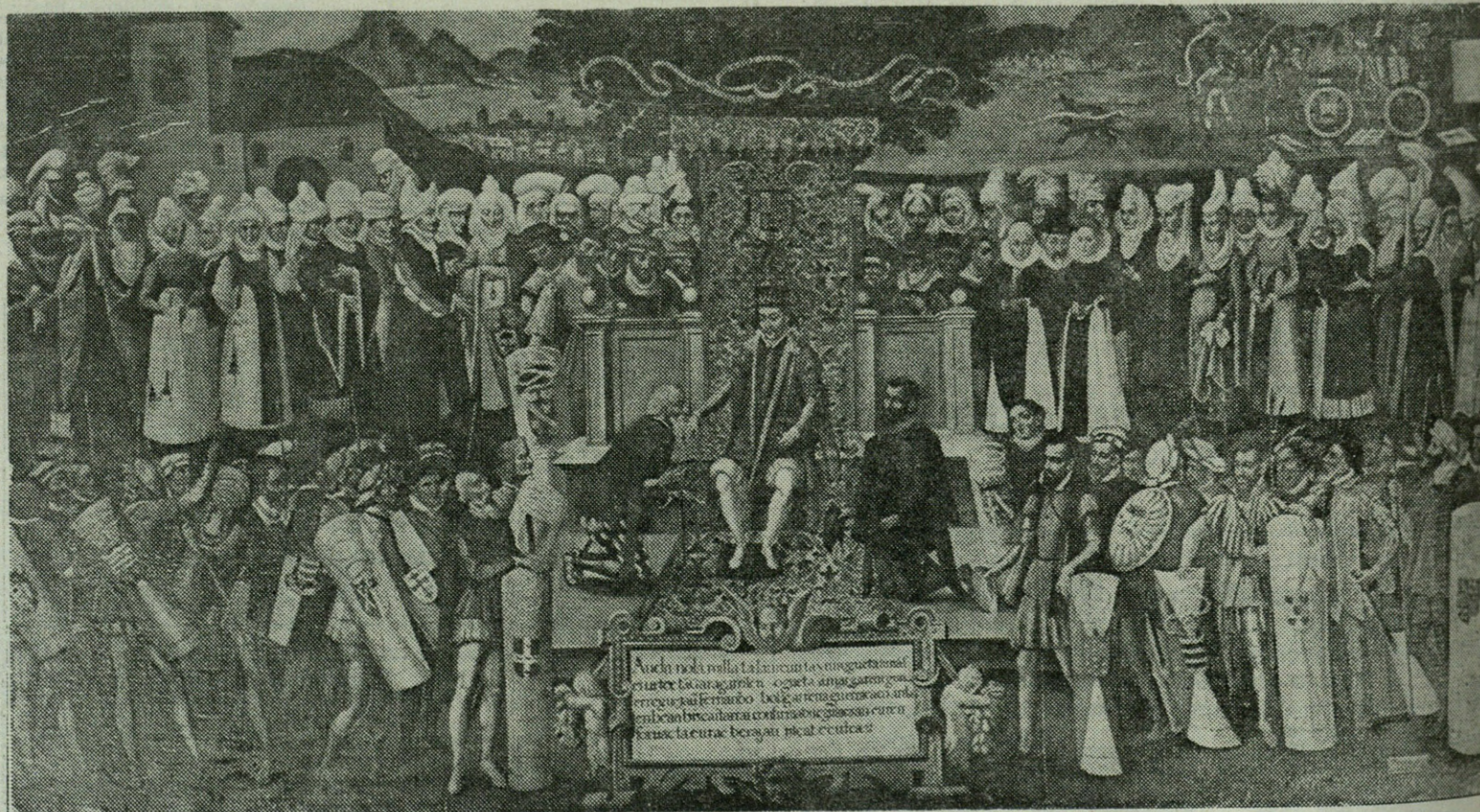
—Demokraziaz hitzegin dugu le- hen. Demokraziaren eta sosialis- moaren haberik sendoenetakoa, berdintasuna dugu. Sozialismotzat har al daiteke gizon bakoitzaren eta herri bakoitzaren eskubidea eta berdintasuna aitortzen ez dituen sozualismoa?

—Hori ez da sozialismoa, nahiz eta zenbaitek hala uste izan. Baina herria bera ezagutzen ez badute edo ukatzen badute ze deabru ai- tortuko dituzte, bada, herri hori dagozkion eskubideak? Zein herri- takoa sentitzen duen bere burua da kakoa.

—Bai al duzu sinesmenik eta itxaropenik Euskal Herrian?

—Bai horixe. Ikaragarritzko zi- rrara egin zidan behin batez Mi- txelenari entzun nionak: «Erroma- nizatze garaian, izan zuen Euskal Herriak ere eraso gogorra. Eraso horrek ito zituen beste herri guz- tiak. Baina bizi da oraindik gure herria». Eskolaren, telebistaren, irratia- ren eta erdal kulturaren en- bata garaitu behar ditu. Ez deza- gun ahanitz, ordea, euskal kultu- raren zerbitzutan ere jar daitez- keela denboraz. Badut itxaropenik. Iraungo du gure herriak.

ERRIALDE



Hona hemen Gernikako Juntetxean dagoen irudi bat Bertan idatziak dauden hitzek hau diote:

AU DA NOLA MILLA TA LAREUN TA IRUROGETA AMARGARREN URTEETAN
GARAGARRILLAREN OGETA AMARGARREN EGUN. ERREGE JAUN FERNANDO BOSGARRENAK
GERNIKAKO ARBOLEN BEAN BIZKAITARRAI KONFIRMATU EGIN EBAN
EUREN FORUAK ETA EURAK BEREGAN EUKITZEA